

MEMÒRIA SOBRE LA INTERVENCIÓ DE CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ I ADEQUACIÓ AL MUR MEDIEVAL DEL CARRER MERCADERS,1/CARRER DE LA BÒRIA, 23 DE BARCELONA

Districte de Ciutat Vella, Barcelona (El Barcelonès)

De l'2 d'agost al 10 d'agost de 2018

Cristina Macho Agudo

Gemma Caballé Crivillés

Barcelona, 30 d'abril de 2020

CRISTINA MACHO AGUDO
Carrer Torrijos, 14, 3^{er}1^a
08012 BARCELONA
T. 637 120 403
cristinamacho@gmail.com

ÍNDEX

1. DADES TÈCNIQUES	3
2. PRESENTACIÓ	4
3. ESTUDI ARQUEOLÒGIC DEL MUR MEDIEVAL	4
4. DESCRIPCIÓ DEL MUR ABANS DE LA INTERVENCIÓ	17
5. ESTAT DE CONSERVACIÓ	10
6. INTERVENCIÓ DE CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ I ADEQUACIÓ	18
7. CONSERVACIÓ PREVENTIVA I MANTENIMENT	19
8. BIBLIOGRAFIA	22
ANNEXOS	23
Annex1: Documentació administrativa	25
Annex 2: Estudi Arqueològic. Inventari Fets Constructius	28
Annex 3: Documentació gràfica	39
Annex 4: Documentació fotogràfica	47

1. DADES TÈCNIQUES

Lloc de la intervenció	Carrer Mercaders, 1
Població i comarca	Barcelona, El Barcelonès
Cronologia	segle XIII - segle XVIII
Tipus d'intervenció	Control i excavació/Restauració i adequació
Tipus d'activitat	Excavació, neteja i consolidació del mur medieval
Direcció de la intervenció	Cristina Macho Agudo, conservadora-restauradora
Estudi arqueològic	Gemma Caballé Crivillés
Estudi històric i documental	Montserrat Villaverde Rey
Equip de treball	Albert Vila Nicola de la Aldea Pol Camps Montse Agüero María de la Fuente Cristina Macho
Període:	Del 2 d'agost al 10 d'agost de 2018
Núm. Expedient:	R/N 470 K121-N3 2018/3-22379
Redacció de la memòria	Cristina Macho Agudo i Gemma Caballé Crivillés

Signat:

Cristina Macho Agudo

Gemma Caballé Crivillés

Barcelona, 30 d'abril de 2020

2. PRESENTACIÓ

Durant el primer semestre del 2018, es va començar una intervenció arquitectònica global en l'edifici del carrer Mercaders, 1/carrer de la Bòria, 23. A més de la rehabilitació de la façana del carrer Bòria, es va realitzar unes significatives reformes a l'interior de la finca.

Les obres de rehabilitació dutes a terme a l'interior de l'edifici tenien com a objectiu transformar els habitatges existents fins al moment en apartaments de lloguer. A partir del repicat dels murs interiors, es va evidenciar l'existència d'un mur medieval en dos de les quatre plantes de l'edifici (plantes principal i primera). El mur medieval intervingut es correspon al tancament sud de la finca i actuaria de mur divisor respecte l'edifici del carrer Bòria 21. Aquesta troballa va fer que es replantegés la intervenció sobre aquest element singular, projectant la seva restauració i adequació. Pel fet que la rehabilitació contemplava una redistribució dels espais interiors dels pisos, les estances a les quals pertanyia el mur intervingut van passar a integrar-se en la cuina-menjador dels nous apartaments.

La intervenció de restauració del mur ha pretès integrar-lo en les estances de manera protagonista, posant en valor tant la seva importància històrica i artística com el seu significat patrimonial.

Pel desenvolupament de la intervenció s'ha tingut en compte el *Projecte de Intervenció Arqueològica de Restauració i Adequació* realitzat pel Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona.

A partir de la localització del mur medieval, conjuntament amb el Servei d'Arqueologia de Barcelona es va acordar efectuar un estudi històric i arqueològic d'aquest mur en paral·lel als treballs de restauració.

3. ESTUDI ARQUEOLÒGIC DEL MUR MEDIEVAL

En el conjunt de l'edifici del carrer Bòria 23-carrer Mercaders 1, el mur medieval documentat es correspon al tancament sud, que actuaria de mur divisor respecte l'edifici del carrer Bòria 21. Els treballs s'han dut a terme als pisos principal i primer, que era on s'havien retirat majoritàriament els revestiments del mur; al segon pis s'ha efectuat una cala a la zona central del mateix mur i a l'angle d'aquest amb el mur de façana de l'edifici (tancament est).

La metodologia emprada ha estat la que s'utilitza en l'estudi arqueològic dels murs i elements constructius. S'ha dut a terme la descripció general del mur i de les diferents reparacions, trencaments i obertures que presentava. A partir de la factura constructiva i característiques de cadascun s'ha determinat la seva cronologia. Així mateix, la relació estratigràfica entre el mur i les seves obertures i reparacions (tal i com marca la metodologia arqueològica) ha permès establir relacions d'anterioritat, posterioritat i contemporaneïtat entre ells, a partir de les quals es proposen els diferents moments constructius del conjunt del tancament. Cada mur i element ha estat identificat com a Fet Constructiu i s'han diferenciat els murs (MR-) i obertures al mur (OB-).

Cada mur i obertura té un número identificador de MR o OB i se n'ha efectuat una fitxa descriptiva, on s'hi inclou la seva descripció, cronologia i relació estratigràfica amb la resta de fets constructius amb els que estigui vinculat.

A partir de la documentació dels diferents fets constructius es presenta una primera proposta d'evolució constructiva d'aquest tancament, que aniria del segle XIII fins a finals del segle XVIII. En relació a aquesta hipòtesi que es presenta, cal considerar la parcialitat de la documentació d'alguns dels elements significatius a partir dels quals s'articula la proposta, especialment en els dos primers moments constructius.

El mur inicial, tancament sud d'una possible torre (segle XIII)

El mur que configura la major part del tancament (MR-1) està bastit amb carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques i gra fi. A partir d'una obertura posterior al mur (OB-2) s'ha constatat que la part interior del mur està construït amb un reble d'abundant morter de calç i pedres de mida petita. El MR-1 s'ha conservat a la planta principal, primer pis i a les cotes inferiors del segon pis, fins a una alçada de 77cm respecte el paviment actual. Tot i que no s'ha accedit a la planta baixa, el MR-1 també definiria el tancament en aquest punt, o fins i tot es podria assentar al damunt d'un mur anterior. Per les seves característiques constructives aquest mur se situaria cronològicament vers el segle XIII i es correspondria al moment inicial de la construcció de l'edifici al qual estaria vinculat i del que en seria el tancament sud.

A nivell d'obertures o elements associats al MR-1 que se situessin en el moment de la seva construcció, a les cotes inferiors de la zona oest del pis principal s'hi situa l'obertura OB-1, que és solidària estratigràficament amb el mur. Aquesta obertura s'ha documentat de manera parcial i està definida mitjançant el mateix parament del mur, sense que s'observi cap trencament associat al moment en què es va definir. Les seves característiques ens fan considerar que l'OB-1 es podria correspondre a una espitllera.

De l'OB-1 se n'ha localitzat la cota inferior del seu brancal oest, amb una alçada conservada de 41cm. La resta de l'element hauria quedat afectat en el moment de l'obertura d'una porta posterior (OB-2); el mur que tapia aquesta obertura (MR-4) es lliura a la part conservada de l'OB-1. Cal destacar que la cara exterior del brancal de l'OB-1 i del MR-1 en el punt on s'ubica l'OB-2 haurien estat desmuntats en el mateix moment que es va definir l'OB-2, o bé quan es va tapiar. Totes aquestes afectacions han motivat que l'OB-1 s'hagi documentat de manera parcial. La part que s'observa del brancal interior de l'obertura està definida mitjançant un revestiment de morter de calç, de característiques similars al del que actua de lligam del mur. Possiblement la cara

exterior desmuntada de l'obertura estaria bastida amb els mateixos carreus dels fulls exteriors del MR-1, o bé amb emmarcaments petris diferenciats. L'OB-1 defineix un perfil vertical, amb una lleugera obertura que puja des de les cotes inferiors. A nivell de planta l'OB-1 es tanca en direcció a la cara nord del MR-1. D'aquesta manera, l'amplada de l'obertura a la cara que s'ha documentat del mur (sud, interior de l'edifici) s'aniria reduint a mesura que anava avançant en direcció nord, fins a la cara nord (exterior). La planta d'una obertura de més amplada a la cara interior i que es redueix a mesura que avança a la cara exterior és característica de les espitlleres.

Pel que fa possibles elements relacionats als sostres de l'interior de l'edifici, a les cotes inferiors del MR-1 al primer pis s'hi situen un seguit d'obertures (OB-13), que s'haurien definit també en el mateix moment de la construcció del mur. A l'interior de cadascuna de les obertures s'hi recolzarien les bigues que configurarien el sostre inicial de l'actual pis principal, al damunt del s'hi assentaria el nivell de circulació del primer pis. L'embigat associat a l'OB-13 hauria estat desmuntat i es van tapiar les obertures amb fragments de maons i pedres de petites dimensions, disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades i gra fi (MR-13). Aquest tapiat s'hauria dut a terme a finals del segle XVIII, quan es van definir les alçades dels pisos i la fesomia del conjunt de l'edifici actual.

L'existència de la possible espitllera OB-1 ens fa proposar que el MR-1 es correspondria al mur de tancament sud d'una torre. La part documentada del mur seria la seva cara sud i interior de l'edifici. La ubicació del mur en el conjunt de la torre s'ha determinat a partir de la planta que defineix l'espitllera, l'obertura de la qual seria menor a la cara exterior (nord) i s'aniria ampliant cap a l'interior (sud), així com també per les obertures OB-13 relatives a un embigat inicial. El fet de localitzar-se aquesta espitllera ens indicaria la funcionalitat defensiva de la torre, sense que s'hagi documentat cap evidència relativa a alguna altra obertura de les mateixes característiques a la mateixa planta principal o al primer i la part documentada del segon pis. En aquest sentit, val a dir que les finestres obertes en períodes posteriors al primer pis possiblement haurien suposat el desmuntatge d'alguna possible espitllera situada en aquest pis, tal i com havia afectat l'OB-2 a l'espitllera OB-1 de la planta principal.

La funcionalitat defensiva de la torre podria estar associada a la seva ubicació en relació a la ciutat de Barcelona en el període en què s'hauria construït, al segle XIII. En aquest sentit, en el conjunt de la ciutat estaria situada a l'àrea exterior est respecte la muralla baix-imperial, en un vial (el carrer de la Bòria) que era d'origen romà. Els diferents burgs que s'havien format i desenvolupat per fora del perímetre de la muralla romana van quedar inclosos a la muralla baix-medieval de la ciutat, que es va començar a construir a finals del segle XIII i es va finalitzar a la segona meitat del segle XIV. La zona central del front marítim va quedar oberta i a finals del segle XV es va decidir tancar aquell front, que es va finalitzar amb la construcció del Portal de Mar, a mitjans del segle XVI. L'àrea on se situava la torre hauria quedat tancada al nord i est a la primera meitat del segle XIV i al sud a la

segona meitat del segle XIV i a mitjans del segle XVI. La manca de tancament defensiu en aquesta zona fins al segle XIV podria justificar l'existència de la torre i la seva funcionalitat de protecció pels possibles atacs especialment per via marítima. La seva ubicació en un camí d'accés al recinte emmurallat baix-imperial permetria també la protecció i defensa del mateix vial i l'accés al recinte murat existent.

En relació a aquesta torre a la que estaria vinculada el MR-1, les dades documentals aportades per l'estudi històric efectuat per Montse Villaverde mostren també la seva probable existència en aquest punt. Per una banda cal destacar l'esment com a "torre" de la unitat adquirida per Miquel Salmés el 1508, presentada al capítol I, que indicaria la probable continuació de l'edificació fins a aquell moment, si bé hauria perdut la seva funcionalitat defensiva. En aquest sentit, tal i com s'esmenta en el capítol V la documentació notarial del segle XVI especifica diferents estructures que podrien indicar un ús de la torre associat a l'emmagatzematge o distribució de l'aigua.

A més d'aquesta referència documental explícita cal destacar la tradició historiogràfica en ubicar una torre medieval al carrer de la Bòria, tal i com es presenta al capítol V. La base a partir de la qual es presenten la majoria de les hipòtesis de l'existència de la torre és la "Crònica de Sant Pere de les Puelles", redactada al segle XIII, on explica que hi hauria una torre amb cases a l'entorn *al mig del pla, envers lo portal de la ciutat*, que l'hauria fet construir el monestir de Sant Pere de les Puelles, com a protecció dels atacs dels *sarrayns de Mallorca*. Tot i que l'objectiu de la crònica sigui legitimar els drets i privilegis del Monestir, el fet que hi aparegui constataria la seva existència. Pel que fa al seu origen, Francisco Diago (a la *Historia de los victoriosissimos antiguos condes de Barcelona*, del 1603) i Jeroni Pujades (a la *Cronica Universal de Cathalunya*, escrita al segle XVII) el situen posteriorment a la conquesta de la ciutat per part de Lluís el Pietós l'any 801. Desconeixem si la possible torre a la que estaria associada el tancament estudiat s'assentaria al damunt o substituiria una torre alt medieval. Les seves possibles restes se situarien al subsòl, o bé en algun punt de la planta baixa.

Modificació de la fesomia inicial. Obertura de finestres (segle XVI)

Posteriorment al moment en què la torre hauria perdut la seva funcionalitat defensiva, s'haurien dut a terme diferents obertures al MR-1, que haurien variat la seva fesomia inicial. Aquestes modificacions estarien associades amb els canvis d'ús de l'edifici, així com també dels seus propietaris.

Al pis principal s'ha documentat l'OB-2, mentre que al primer pis s'han localitzat les OB-11 i 12. En els tres casos la seva obertura hauria suposat el trencament del MR-1, que hauria estat reparat amb els mateixos brancals i dovelles de les obertures, amb algun carreu aprofitat i pedres de petites

dimensions. Aquests brancals, dovelles i llindes haurien estat aprofitats de finestres o portes anteriors desmuntades, que provindrien d'altres edificis. Les característiques dels diferents elements aprofitats, així com el fet del seu aprofitament, fan que proposem una cronologia de les OB-2, 11 i 12 que se situaria al segle XVI. L'obertura d'aquestes finestres, especialment les de l'actual primer pis (OB-11 i 12) indicarien que el tancament sud de l'edifici en aquest moment encara tindria façana exterior i que, per tant, la propietat situada al sud (al carrer de la Bòria 21) tindria planta baixa i com a molt primer pis.

En relació a l'estudi històric de l'edifici, aquestes obertures es podrien haver definit a inicis del segle XVI, posteriorment a la compra, el 1508, de l'habitatge anomenat *la torre* per part de Miquel Salmés. Aquest edifici estava al costat del que havia adquirit el mateix Miquel Salmés el 1508, al carrer Mercaders cantonada al carrer de la Bòria. Tal i com es presenta a l'estudi històric, la propietat derivada de l'agregació dels dos habitatges configurarà l'espai que ocupa l'edifici actual.

L'OB-2 se situa a la zona oest del MR-1 al pis principal i es correspondria a un finestral o una porta, formada per un arc de mig punt adovellat. A nivell de dimensions, la seva llum té una alçada de 3'26m i una amplada de 1'25m. La documentació d'aquesta obertura ens ha generat diferents problemàtiques pel que fa a la seva relació estratigràfica amb el MR-1 i també per la seva configuració i dimensions. En el moment de l'observació inicial de l'OB-2, la relació estratigràfica entre les dovelles que defineixen l'arc a la banda on es pot apreciar més clarament el contacte amb el MR-1 (a l'est) semblava que fos de solidaritat i que, per tant, el mur i l'obertura fossin contemporanis. A més, els morters de lligam del MR-1 i l'OB-2 presentaven poques diferències a nivell d'observació visual, fet que s'hauria de contrastar a partir d'una anàlisi i observació microscòpica per part d'especialistes. Un cop l'equip de restauradors han retirat els revestiments de ciment pòrtland i a partir d'una documentació més exhaustiva del conjunt de l'obertura, hem constatat diferents aspectes que ens fan proposar que l'OB-1 estaria reblint un trencament al MR-1 i seria cronològicament posterior a la seva construcció. Cal considerar també que la construcció i ús de l'OB-2 seria incompatible amb la possible espitllera OB-1 documentada a les cotes inferiors de l'OB-2. En aquest sentit, a nivell estratigràfic la construcció de l'OB-2 hauria suposat el desmuntatge de la major part de l'OB-1.

Com hem esmentat anteriorment, les dovelles de la zona est de l'arc i fins i tot la clau i contraclau est s'adapten de manera general a la disposició dels carreus del MR-1, amb alguna pedra de petites dimensions que rebleix el carcanyol de l'arc i que alhora repararia el trencament al mur. Pel que fa a la zona oest de l'arc, s'observa un trencament i reparació al MR-1 a partir de la contraclau, que continua fins a la dovella d'arrencada. Val a dir que a partir d'aquesta dovella pràcticament ja no s'ha pogut documentar la continuació del MR-1 a partir de l'obertura, per l'existència del tancament est de l'espai actual. Aquest fet no ha permès documentar de manera clara la relació estratigràfica entre el mur i l'obertura en aquest punt. La reparació del trencament situat per

damunt de la contraclau oest està bastida amb pedres de mida petita, carreus aprofitats i tres brancals de porta o finestra a les cotes superiors, disposats verticalment (MR-7). Tots ells estan lligats amb morter de calç, de característiques similars (tonalitats blanques i gra fi) a les del lligam de les dovelles i brancals de l'obertura; als punts on s'hi situen les pedres de petites dimensions la presència del morter és més abundant.

El trencament associat a l'OB-1 en aquest punt hauria afectat les cotes superiors del mur al pis principal, fins a l'alçada del sostre existent en aquell moment. Aquest fet es presenta a partir de la documentació d'un trencament al mur (OB-14), que se situa a les cotes inferiors del nivell de circulació actual del primer pis, al mateix punt on se situa el MR-7. La reparació de l'OB-14, MR-14, està bastida amb pedres de mida mitjana i petita, lligades amb abundant morter de calç, de característiques similars a les del MR-7. El desmuntatge del MR-1 i la instal·lació de l'OB-2 hauria motivat un moviment a nivell estructural al mur, que hauria afectat la clau, contraclaus de l'arc i dovelles de la banda oest. Aquest moviment ha suposat que aquests elements presentin un lleuger desplaçament cap avall. Possiblement el mateix moviment hauria motivat la reparació del MR-1, a la zona oest respecte els MR-7 i 14, que s'hauria dut a terme a finals del segle XVIII. Aquestes reparacions (MR-8 i 15) estan bastides amb pedres de mida petita i maons, lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades.

Pel que fa a la zona del brancal est, s'observa també el trencament al MR-1 vinculat a l'OB-2 i la posterior reparació del mur. Aquesta reparació està definida amb pedres de petites dimensions i carreus aprofitats, que tot i que no segueixen la disposició de les filades indiquen certa intencionalitat de mantenir la uniformitat del parament. El morter de lligam presenta les mateixes característiques que la de la reparació de la part superior de l'arc. Les cotes inferiors d'aquest brancal est es recolzen al damunt del límit del trencament al MR-1 en aquest punt. A les cotes superiors del brancal oest s'observen algunes pedres de petites dimensions, que es lliuren als elements que defineixen el brancal i que possiblement estarien associades a la reparació del mateix trencament.

Els elements petris que configuren l'OB-2 haurien estat aprofitats, possiblement de més d'una obertura desmuntada. Aquesta dada s'apunta a partir de les seves característiques i disposició. En relació a l'arc, les característiques i dimensions de les dovelles que el defineixen indiquen que es correspondrien a l'arc d'una finestra (o porta) romànica. En aquest sentit, cal destacar la semblança de l'arc amb els de la galeria romànica documentada a l'edifici del carrer Carders 33-37 de Barcelona, a partir de l'estudi de l'edifici efectuat per Francesc Caballé i Reinald González (Veclus, SL). La imposta de l'arc a la seva banda est està definida per un carreu sense volada, que presenta les mateixes característiques i dimensions que les dovelles. Pel que fa a la imposta de la banda oest la defineix un element petri que formaria part d'un brancal, que molt probablement no estaria associat a l'obertura romànica vinculada amb l'arc. Cal destacar que a les cotes inferiors del

brancal est s'hi situa un carreu, que per dimensions i característiques es correspondria a la imposta oest de l'arc romànic. La resta dels brancals de l'OB-2 estan definits per emmarcaments vinculats a una o més obertures. A les cotes inferiors del brancal est, un d'aquests elements presenta una incisió circular, que podria estar associada a una marca de picapedrer.

La zona central i inferior d'aquests brancals de l'OB-2 presenta diferents trencaments (OB-9), que estarien associats a l'extracció de les peces que els definirien d'origen. Aquesta extracció s'hauria dut a terme a finals del segle XVIII i hauria estat reparada mitjançant maons (de 2'5cm de gruix), disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades (MR-6). A les cotes inferiors del brancal oest, la reparació del desmuntatge del brancal (MR-10) està bastida amb maons (de 2'5-3cm de gruix), lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques i gra gruixut. La diferència constructiva entre els MR-6 i 10 ens fan considerar que se situarien cronològicament en dos moments diferenciats, si bé es podrien correspondre a un mateix projecte constructiu (de finals del segle XVIII).

Pel que fa a la configuració i dimensions de l'OB-2, cal destacar la singularitat que presenta el trencament al MR-1 a les cotes inferiors de l'interior de l'obertura, en el punt on s'ha documentat la possible espitllera OB-1. En aquest sentit, el MR-1 es conserva a l'interior est de la llum de l'obertura, amb una alçada de 80cm i una amplada de 59cm. Se'ns fa difícil trobar una possible funcionalitat de cara a justificar el fet que el MR-1 no hagués estat desmuntat en aquest punt, ja que no explicaria cap de les opcions relatives a la funció de l'OB-2, com a porta o finestral. Abans d'exposar les dues opcions, cal destacar que el nivell de circulació d'aquest pis en aquest moment (i ja des de la construcció inicial del MR-1) se situaria per sota del nivell actual, tal i com ho indicaria la cota inferior de la possible espitllera OB-1. Inicialment ens havíem plantejat la possibilitat que la reparació a les cotes inferiors del MR-1 (MR-2) pogués estar associada al desmuntatge del possible embigat de coberta de la planta baixa. Aquest fet s'ha desestimat per l'existència de l'OB-1, així com de la mateixa OB-2.

D'aquesta manera, si l'OB-2 s'hagués definit com a finestra, la part corresponent al MR-1 conservada se situaria per sota del seu ampit. Tot i això, ens sembla poc probable que en el cas de voler obrir un finestral s'hagués desmuntat d'una manera tant parcial el MR-1, tant en direcció oest com en alçat i que els seus brancals arribessin per sota de l'ampit. Pel que fa a l'opció relativa a una porta, veiem poc pràctic que no s'obris tota la seva llum a les cotes inferiors. L'existència d'aquesta porta indicaria que hi hauria comunicació entre l'edifici corresponent a la torre i el situat al sud. Hi hauria una darrera opció, relativa al fet que es treballés en l'obertura d'una porta i que, un cop definit el seu perímetre, no s'hagués finalitzat. En relació a aquesta possibilitat, a la zona central del brancal oest s'observa de manera parcial com el brancal i el mur que tapia l'obertura (MR-4) es lliurarien a una possible continuació del rebliment interior del MR-1, tot i que també podria ser que la cara interior del brancal en aquest punt el definís el límit del trencament al mur.

Val a dir que el tapiat MR-4 se situaria cronològicament a finals del segle XVIII i que per tant podria estar revestint la part del MR-1 no oberta o una reparació del mateix que es podria haver dut a terme en el moment en què es va aturar l'obertura.

En qualsevol cas, el tapiat actual de l'OB-2, MR-4, està bastit majoritàriament amb maons, disposats amb certa regularitat i amb algunes pedres de mida mitjana i carreus a les cotes centrals i superiors, lligats tots ells amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Les característiques del parament i del morter del MR-4 són molt similars a les de les reparacions dels muntants de l'OB-2 (MR-6), fet que ens indicaria la seva contemporaneïtat constructiva (a finals del segle XVIII). D'aquesta manera, a partir del segle XVIII l'OB-2 hauria funcionat com a possible zona d'armari o prestatges. En aquest sentit, a les cotes superiors dels dos brancals de l'obertura s'observen dos petits trencaments (OB-10), que se situen a la mateixa alçada i actuarien de base de subjecció d'un element vertical (tipus barra per a una possible cortina). A diferents alçades del MR-4 s'observen encaixos verticals, que podrien estar vinculats amb l'existència de prestatges.

En el mateix moment en què es va definir l'OB-2, al primer pis es van obrir les finestres OB-11 i 12. Ambdues obertures es corresponen a finestres i la seva existència indicaria que el MR-1 a l'alçada del primer pis comunicaria amb l'exterior. D'aquesta manera, l'edifici situat al sud respecte la torre tindria al segle XVI, planta baixa i primer pis. Prèviament a finals del segle XVIII, vers el segle XVII, les dues obertures haurien estat tapiades, fet que mostraria que l'edificació ubicada al sud hauria augmentat la seva alçada i el MR-1 hauria passat a funcionar com a un mur de separació entre els dos edificis. A finals del segle XVIII es van definir nous alçades dels pisos a l'interior de l'edifici. Aquest fet va suposar que el nivell de circulació del primer pis actual se situés a un nivell més baix respecte l'existent, que estava definit a partir de l'embigat que subjectava l'OB-13 i que en aquest moment va ser desmuntat i tapiat. La baixada del paviment va suposar que les OB-11 i 12 quedessin a una major alçada respecte el nivell de circulació, tal i com s'observa actualment. El nou nivell de coberta del mateix pis va motivar que la llinda de l'OB-11 hagi quedat per damunt del sostre actual.

L'OB-11 es correspon a una finestra d'arc rebaixat, amb els seus brancals que estan definits a partir d'elements aprofitats d'una finestra desmuntada, possiblement d'un altre edifici. Se situa a la zona oest del MR-1. L'interior de l'obertura té una amplada de 1'16m i se n'observa una alçada de 1'68. En relació a l'alçada de l'OB-11 les cotes superiors dels brancals i l'arc rebaixat que defineix la llinda se situen per damunt de l'embigat que subjecta el sostre del primer pis. A l'espai entre la biga més propera al MR-1 i la finestra s'observa la cara inferior de les dovelles de l'arc rebaixat. L'ampit està format a partir de les cotes inferiors del límit del trencament al MR-1 (OB-11). Aquest trencament al MR-1 està reblert pels emmarcaments de pedra que configuren els brancals i l'arc rebaixat de la finestra, juntament amb carreus aprofitats, tots ells lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques.

A l'est respecte l'OB-11 s'hi situa l'OB-12, que es correspon a una finestra de dimensions més reduïdes, amb una amplada interior de 55cm i una alçada de 71cm. Els brancals de l'OB-12 estan formats també per elements petris aprofitats d'una altra finestra. Pel que fa a la llinda, podria també correspondre's a un element aprofitat, que té una sola cara treballada. L'ampit el defineix el límit inferior del trencament que es va dur a terme per a obrir la finestra i aprofita els carreus del MR-1 no desmuntats. La resta del trencament està reblert amb carreus aprofitats i alguna pedra de mida petita, lligats amb el mateix morter de calç que la reparació associada amb la finestra OB-11.

Com ja hem esmentat anteriorment, les finestres OB-11 i 12 haurien estat tapiades vers el segle XVII i aquests tapiats haurien deixat un espai a l'interior de les obertures, que hauria estat aprofitat com a prestatgeria. A l'OB-12 aquest espai interior va ser tapiat, a finals del segle XVIII, mitjançant un mur de pedres i maons, lligats amb morter ataronjat (MR-12).

A l'actual segon pis al segle XVI s'hauria dut a terme alguna reparació vinculada probablement a la coberta de l'edifici. En aquest sentit, al sondeig realitzat a la zona central del tancament sud (cala A), per damunt del MR-1 s'observa una reparació (MR-18) bastida amb pedres de mida mitjana, disposades irregularment i lligades amb morter de calç blanquinós, que presenta unes característiques similars al del lligam de les finestres (OB-2, 11 i 12) i les reparacions al MR-1 vinculades a la seva obertura. L'alçada del MR-18 és de 32cm i a nivell estratigràfic s'assenta al damunt de les cotes superiors del MR-1 i se li recolza el mur bastit a finals del segle XVIII, que es va construir per pujar l'alçada del conjunt de l'edifici en aquest tancament sud (MR-19).

Reparacions al mur i tapiat de les finestres del primer pis (segles XVII-XVIII)

En un moment posterior a l'obertura de les finestres OB-11 i 12 (a inicis del segle XVI) i anterior a les obres dutes a terme que van configurar la fesomia actual de l'edifici (a finals del segle XVIII) es van realitzar dues reparacions al MR-1 (MR-2 i 3) a l'alçada de l'actual pis principal i es van tapiar les finestres OB-11 i 12. Aquest moment constructiu s'ha determinat a partir de les característiques constructives dels murs que el configuren, especialment pel que fa al morter de lligam. La seva cronologia la situem entre els segles XVII-XVIII.

En relació a les dades històriques aportades a partir de l'estudi de l'edifici, aquestes reparacions i tapiat de finestres estarien associades a les obres dutes a terme durant els canvis de propietat que es produeixen entre el 1596 i el 1689. Les actuacions que es van dur a terme estarien destinades a la reparació del tancament i l'adaptació de l'edifici a les variacions a la propietat amb la que estava en contacte pel sud. En aquest sentit, el tapiat de les finestres OB-11 i 12 estaria associat al

fet que el MR-1 ja no funcionaria com a mur de façana a l'alçada de l'actual primer pis, per la pujada de l'alçada de l'edifici situat al sud.

A l'actual pis principal el MR-1 presenta dues reparacions (MR-2 i 3), que situem cronològicament en aquest moment. La contextualització cronològica dels MR-2 i 3 l'hem efectuat per la seva factura constructiva i relació estratigràfica amb el MR-1 i les reparacions vinculades a l'OB-2. A nivell constructiu, la diferència de la composició i disposició del parament dels murs respecte el MR-1 ja indiquen una diferència considerable respecte aquest. Per una altra banda, el morter de lligam dels dos murs presenta una tonalitat més vermella, amb una alta proporció d'argila, respecte al lligam del MR-1 i de l'OB-2. A nivell estratigràfic, els dos murs es lliuren als brancals de l'OB-2 o bé se'ls lliuren les reparacions posteriors a aquests brancals (MR-6 i 10) efectuades a finals del segle XVIII. Els MR-2 i 3 estarien substituint l'extracció dels carreus que configuraven la cara exterior del MR-1 i es lliurarien al reble interior del mateix mur.

El MR-2 se situa a les cotes inferiors del MR-1, amb una alçada de 41cm. Està bastit amb pedres de mida petita, disposades de manera poc regular. Pel que fa al MR-3 està ubicat a 1'47 respecte el nivell de circulació actual del pis principal i té una alçada de 48-65cm; a la zona de contacte amb l'OB-2 és on el MR-3 té més alçada. Està construït amb carreus aprofitats, algun dels quals presenta unes dimensions més grans respecte els que configuren el MR-1, juntament amb pedres sense treballar de mida mitjana i petita. La seva disposició és a partir de dues-tres filades, que indiquen certa intencionalitat de mantenir la regularitat del parament.

Les dues reparacions al MR-1 s'haurien produït pel desgast o trencaments del mur en els dos punts. La horitzontalitat dels MR-2 i 3 podria estar associada a l'existència de dos elements que es recolzarien o subjectarien on se situaven les dues reparacions. En aquest sentit, la construcció dels dos murs hauria desmuntat les possibles restes o empremtes relatives a aquests elements. Inicialment hem considerat que el MR-2, ubicat a les cotes inferiors del MR-1, podria estar associat a la reparació ampliada dels encaixos vinculats a un possible embigat de sostre en aquest punt. Aquesta opció l'hem descartat a partir de la localització de l'espitllera OB-1, l'existència de la qual faria incompatible una coberta a l'alçada de les seves cotes inferiors. Cal destacar que a finals del segle XVIII es van reparar els brancals est i oest de l'OB-2, a la mateixa alçada on s'han documentat els MR-2 i 3. Aquestes reparacions podrien estar associades al mateix desgast i trencaments que haurien motivat la construcció dels MR-2 i 3.

Pel que fa al tapiat de les OB-11 i 12 del primer pis actual s'hauria dut a terme sense reblir totalment les dues obertures i deixant un espai al seu interior, que permetria l'aprofitament de les obertures com a armari amb possibles prestatges. Les característiques constructives dels murs que tapien les obertures tan sols s'han pogut observar parcialment al mur que amortitza la finestra OB-11. Aquest mur, MR-11, està bastit amb maons (de 2'5cm de gruix), disposats de manera regular i

amb una distància considerable entre les filades de maons. El morter de lligam presenta unes característiques molt similars a les dels MR-2 i 3. El MR-11 té un revestiment de morter de calç, de tonalitats blanques, que possiblement s'hauria definit en el moment de la seva construcció i el seu mal estat de conservació ha permès documentar les característiques constructives del mur, a partir del sanejament efectuat per l'equip de restauradors. Pel que fa al tapiat de l'OB-12 conserva el revestiment, fet que no ha permès documentar la seva factura constructiva. Aquesta conservació del revestiment ha estat possible per l'existència d'un tapiat posterior, MR-12, que s'hauria dut a terme a finals del segle XVIII. La construcció del MR-12 va suposar l'amortització de l'espai interior que s'hauria deixat en el moment del tapiat inicial de la finestra.

Configuració de l'edifici actual (1780)

El darrer moment constructiu documentat se situaria cronològicament a finals del segle XVIII i presenta diferents evidències vinculades a una intervenció que es va dur a terme a nivell general a l'edifici. Aquesta hauria suposat el desmuntatge del mur de tancament est existent i la construcció d'un nou tancament, així com una nova distribució de les alçades dels pisos i un augment de l'alçada de l'edifici. En relació a aquesta intervenció s'ha documentat un trencament a l'extrem est del MR-1 (OB-3) a les tres plantes, amb la seva posterior reparació (MR-5). També se situaria en aquest moment el tapiat dels encaixos de subjecció d'un embigat (MR-13) al primer pis i el tapiat de l'obertura OB-2 al pis principal (MR-4) i la reparació de parts dels seus brancals (MR-6). A les cales efectuades al segon pis s'ha constatat que el tancament de les cotes centrals i superiors d'aquesta planta (MR-19) s'hauria edificat també en aquest moment.

Les obres relatives a aquesta fase constructiva possiblement es correspondrien a la reforma promoguda per Joan Pau Camps i Ramoneda, el 1780, que s'ha documentat a partir de l'estudi històric. El permís d'obra que es va demanar en aquest moment i que es presenta a l'estudi històric especifica que les obres consistirien en obrir una porta al carrer Mercaders i posar els balcons necessaris; en el moment de l'autorització de les obres se'ls aconsellà que es reparessin elements de la coberta de l'edifici. A banda dels treballs que exposaven que es durien a terme, les obres podrien haver inclòs també la intervenció relativa al que s'ha documentat a nivell constructiu. Com ja es presenta al mateix estudi històric, les obres dutes a terme en aquest moment haurien donat la fesomia i distribució interna actuals del conjunt de l'edifici.

Tot i que el mur de tancament est de l'edifici no ha quedat inclòs en el marc d'aquest estudi arqueològic, el trencament a l'est del MR-1 i la reparació documentats als pisos principal, primer i a la cala efectuada a l'est del segon pis (cala B) molt possiblement estarien associats al desmuntatge del mur est i de la cara interior de l'angle de tancament que definien amb el mur sud (MR-1). El trencament a l'extrem est del MR-1 (OB-3) té un perfil vertical que discorre pels tres pisos, amb una

amplada de 20 a 50cm i també afecta a les reparacions MR-2 i 3 del mateix mur dutes a terme al segle XVII. Els límits del trencament, a partir de la retirada dels diferents carreus, considerem que podrien estar associats amb el punt de contacte entre el MR-1 i el mur que tancaria per l'est la torre i amb el que serien solidaris estratigràficament. La reparació del trencament (MR-5) repararia aquesta retirada dels carreus de l'angle de tancament i alhora configuraria l'extrem est del tancament sud fins a contactar amb el nou mur de façana est. Aquesta possibilitat indicaria que el nou mur est tindria menys amplada respecte al mur existent, que es correspondria al mur de la torre.

La reparació del trencament OB-3, MR-5 està bastida amb maons i algunes pedres de mida mitjana i petita, disposats buscant certa regularitat i lligats amb abundant morter de calç de tonalitats ataronjades (per la presència d'argila), gra fi i alta consistència. En els diferents pisos s'observa certa diferència pel que fa a la presència de maons configurant el parament, si bé el morter de lligam és el mateix en les tres plantes. D'aquesta manera, al principal i a la cala efectuada al segon pis (cala B) el MR-5 té més maons respecte al mateix mur al primer pis, on s'observen més pedres de mida petita i mitjana.

A la cala B s'ha repicat un tram del mur de tancament est (MR-20), a l'angle de tancament amb el mur est. El MR-20 està bastit amb pedres de mida gran i mitjana, juntament amb maons, que permeten regularitzar les diferents mides de les pedres. El morter de lligam del mur és de color blanc i gra fi. A nivell estratigràfic, el MR-20 es lliura al MR-5. Tot i la diferència a nivell de morters i estratigràfica dels MR-5 i 20, considerem que els dos murs s'haurien bastit en dos moments diferenciats de la mateixa fase constructiva. En un primer moment s'hauria edificat el MR-5, que repararia el desmuntatge de l'angle de tancament amb el mur anterior i ampliaria l'extrem est del mur sud, i posteriorment s'hauria construït el mur est (MR-20).

A partir de les cales efectuades al segon pis (cales A i B) s'ha pogut determinar que en aquest moment s'hauria ampliat l'alçada de l'edifici. En aquest sentit, a les dues cales s'ha documentat el mur (MR-19) que s'hauria construït per a definir aquesta nova alçada. El MR-19 està bastit amb pedres de mida mitjana i gran, disposades en filades horitzontals i combinades amb maons i pedres de mida petita, que rebleixen i regularitzen la diferència d'alçada de les primeres. El morter de lligam és també de tonalitats ataronjades, gra fi i alta consistència. A nivell estratigràfic, a la zona est (cala B) el MR-19 es recolza als MR-1 i 5 i es lliura al MR-20; a la zona central (cala A) el MR-19 es recolza al damunt de la reparació al MR-1 (MR-18).

La configuració d'una nova distribució a nivell d'alçada dels pisos s'ha pogut constatar a partir del tapiat dels encaixos d'un embigat, que s'ha documentat a les cotes inferiors de l'actual primer pis. Aquest embigat s'hauria definit en el moment de la construcció del MR-1 (al segle XIII) i les obertures corresponents al seu desmuntatge (OB-13) estan tapiades amb maons i pedres de mida

petita, lligades amb morter de ataronjades (MR-13), si bé presenta reparacions amb morter blanc en diferents punts. El desmuntatge de l'embigat existent i el tapiat dels seus encaixos s'hauria dut a terme per a poder definir els nous alçats dels pisos, que es correspon a l'actual.

Al pis principal en aquest moment s'hauria construït el tapiat actual de l'OB-2, MR-4. Desconeixem si aquest tapiat estaria reparant o substituint una amortització anterior d'aquesta obertura, ja que no hem documentat indicis de cap mur de tapiat anterior. Com s'ha presentat en relació al moment en què es va definir l'OB-2, no es pot descartar que aquesta obertura no hagués estat finalitzada. A les seves cotes inferiors i central el MR-4 està bastit amb maons, disposats en filades regulars (amb una lleugera inclinació oest-est), mentre que a les cotes superiors els maons es combinen amb carreus aprofitats. Tot el mur està lligat amb morter de calç, de les mateixes característiques que la resta de murs d'aquesta fase.

Les cotes centrals i inferiors dels brancals de l'OB-2 haurien estat reparats també en aquest moment, mitjançant el mateix tipus de maons i de lligam i un carreu aprofitat a la zona central del muntant oest (MR-6). La reparació de la cota inferior del brançal oest (MR-10) està bastida amb el mateix tipus de maons, si bé el seu morter de lligam és de tonalitats blanques. Tot i això, considerem que els MR-6 i 10 s'haurien dut a terme en el mateix moment constructiu. Aquesta reparació (MR-6 i 10) s'hauria produït a partir de la retirada prèvia (OB-9) dels elements que definien aquests brancals, que possiblement estarien en mal estat. En aquest sentit, cal destacar que la retirada dels brancals i la posterior reparació se situa a una alçada similar a les reparacions MR-2 i 3 del MR-1 que se situarien cronològicament als segles XVII-XVIII. Com s'ha presentat en relació als MR-2 i 3 en aquests punts s'hi podria recolzar algun element que hauria suposat un elevat desgast també als brancals de l'obertura. A banda de les diferències a nivell constructiu entre els MR-2 i 3 i la reparació dels brancals (MR-6), a nivell estratigràfic el MR-6 es lliura al MR-3 i el MR-10 al MR-2.

A l'extrem oest del MR-1, a les cotes superiors del pis principal i inferiors del primer pis es va efectuar una reparació al mur (MR-8 i 15), que es lliura a les reparacions MR-7 i 14 que es van dur a terme al segle XVI. Els MR-8 i 15 estan bastits amb maons, disposats de manera irregular i lligats amb morter ataronjat. Desconeixem si aquesta reparació estaria vinculada a algun element ubicat en aquest punt, o bé per algun moviment a nivell estructural del mur. En relació a l'existència d'algun element, al contacte entre el MR-8 i el MR-7 s'observa un espai, que podria estar associat a la subjecció d'alguna estructura. Aquest possible encaix se situa al principal, ja que al primer pis no s'ha localitzat.

Al primer pis, l'espai interior que s'havia definit en el moment de tapiar la finestra OB-12 (als segles XVII-XVIII) es va amortitzar en aquest moment. A partir d'aquest tapiat l'OB-12 quedava totalment amortitzada i integrada al tancament. El mur que definia el tapiat, MR-12, estava bastit

amb maons, algun carreu aprofitat i pedres sense treballar, disposats amb certa regularitat i lligats amb morter de tonalitats ataronjades. El MR-12 ha estat desmuntat durant els treballs de restauració del mur, fet que ha permès documentar i consolidar el revestiment posterior al tapiat inicial de la finestra.

4. DESCRIPCIÓ DEL MUR ABANS DE LA INTERVENCIÓ

En el moment en el qual es va tenir accés a l'interior dels habitatges per a començar els treballs de documentació, els revestiments superficials del mur havien estat ja repicats. Per aquest motiu es desconeix l'existència de revestiments originals previs al repicat, excepte per la presència de petits vestigis localitzats en la cota superior del mur del pis principal i alguna altra resta de mida minúscula present sobre la pedra de fàbrica.

El mur medieval és visible en les plantes principal i primera de l'edifici, les seves dimensions aproximades són de 4 metres d'amplada per 3,5 metres d'alçada en totes dues estances. En la major part de la seva superfície, queda visible la fàbrica original de pedra de Montjuïc disposada en carreus bastant uniformes de dimensió mitjana, al voltant de 15 x 30 cm. El morter de junta del mur original és de color blanquinós, realitzat amb una barreja de calç i sorra fina. Sobre aquesta estructura bastant regular apareixen diverses discontinuïtats constructives que no pertanyen a l'obra original sinó que són aportacions resultat de les diferents modificacions que ha experimentat l'element al llarg del temps. A continuació es descriuen les irregularitats del mur trobades en cadascun dels pisos, emmarcant-les en les diferents fases constructives descrites en l'apartat anterior.

Pis principal:

En la part superior del mur es conserva una franja de revestiment, d'aproximadament mig metre d'alçada i 1,5 metres d'amplada, visible després de la retirada, durant la present rehabilitació, del fals sostre existent en aquesta estança. Aquest element hauria facilitat la conservació de les restes. A primera vista sembla que es tracta de dos revestiments. Per sota de l'exterior que sembla ser modern, s'aprecia l'existència d'un altre, en contacte directe amb la fàbrica original, que podria ser del moment de construcció del mur original. Sobre aquesta construcció del segle XIII, són visibles diferents aportacions posteriors. Destaca la gran obertura en el costat O coronada per un arc de mig punt, fruit de la reforma duta a terme en el segle XVI. Tant les dovelles com els carreus dels brancals són de pedra de Montjuïc, reaprofitada d'altres construccions, amb rejuntat de morter de calç i sorra. En les cotes baixes del mur destaquen dues línies de reparació, una en contacte amb el sòl i l'altra al voltant d'un metre d'alçada, atribuïdes a la reforma dels segles XVII-XVIII. Tots dos espais, que ocuparien el corresponent a dues o tres filades de carreus cadascun, presenten un farciment de pedres i

morter: l'inferior compost de petits fragments de pedra informe amb gran presència de morter de rebliment; i el superior organitzat mitjançant la disposició de carreus de major mida, amb una intenció clara d'integrar-los formal i compositivament al mur original. En totes dues reparacions el morter és argilós. Finalment, el mur mostra evidències de dues grans zones intervingudes en el marc de l'última gran reforma de finals del segle XVIII. Una d'elles és el tapiat interior de la gran obertura O i les petites reparacions vinculades a aquest element; i l'altra correspon a la reparació de l'angle de contacte amb l'actual mur E, que s'hauria construït en aquesta època.

Primer pis:

Per sobre del mur original es localitzen clarament aportacions posteriors a la seva construcció. En primer lloc, són evidents dues obertures de finestra dutes a terme en la reforma del segle XVI i construïdes amb carreus de pedra reaprofitats units amb morter de calç i sorra. Encara que la finestra situada en el costat E, de menor mida, es trobava tapiada en el moment de la intervenció, es va realitzar una cala que va evidenciar un tapiat refós revestit amb un arrebossat de calç. Aquest primer tapiat de l'obertura juntament amb el tapiat de l'altra finestra, situada en el costat O, quedarien adscrites a les obres vinculades al canvi de propietat de la finca entre els anys 1596 i 1689. En l'actualitat, la finestra O presenta un revestiment modern de guix pintat amb pintura plàstica, sota el qual s'aprecien restes de l'arrebossat realitzat en el moment del tapiat i visibles després de l'obertura d'una cala. La prospecció deixa així mateix a la vista la factura del tapiat, fet amb filades regulars de maons ceràmics amb una considerable separació entre ells, emplenada amb morter de calç argilós. La resta de discontinuïtats significatives s'emmarquen en la reforma realitzada a finals del segle XVIII; consisteixen en la reparació de la franja de contacte amb l'actual mur E (continuada des del pis principal), el tapiat visible de la finestra E anomenat anteriorment i el tapiat dels encaixos de l'embigat original. Tots aquests farciments estan realitzats amb trossos de ceràmica i morter de calç amb un alt contingut d'argila.

5. ESTAT DE CONSERVACIÓ

Les formes d'alteració més destacables que presenta el mur són:

- **Brutícia i dipòsits superficials:** tota la superfície del mur presenta dipòsits de pols de la pròpia obra i residus del repicat dels revestiments (previ al començament de la restauració), generant un vel blanquinós generalitzat.
- **Presència de restes de materials aliens a l'obra original i a les fases constructives rellevants,** destacant: juntes i pegats de ciment pòrtland i altres materials moderns poc

adequats quant a la conservació i dissonants quant a la lectura del mur (localitzats majoritàriament en el pis principal), elements incrustats en els paraments a conseqüència de la presència d'antigues instal·lacions, revestiments moderns sense interès històric (enguixats situats en les cotes altes del pis principal i enguixat i pintura plàstica de l'obertura O del primer pis).

- **Problemes de consolidació** dels morters de junta i elements ceràmics. Els morters de junta, tant els de calç i sorra com els argilosos, presenten un important estat de disgregació, molt més sever en aquests últims. A més de trobar-se la seva superfície descarnada i refosa en molts punts, presenten també nombroses zones de pèrdua generant intersticis amb les peces de fàbrica. Així mateix, els maons ceràmics utilitzats en els tapiats de les obertures presenten una disgregació important. El desenvolupament d'aquestes alteracions sembla haver-se produït per la presència d'humitat a l'interior del mur provinent del sòl. És evident una problemàtica més aguda en el pis principal que en el primer. La presència de morters argilosos, de reparacions de ciment i de revestiments de guix ha constituït un agreujament de la situació.
- **Inestabilitat dels revestiments** de les finestres del primer pis. El revestiment de la finestra E és conserva pràcticament en tota la seva superfície. L'estat del revestiment de la finestra O és molt més deficient, conservant-ne molt poques restes. En totes dues obertures, els revestiments es troben desvinculats del seu suport en un important percentatge, a conseqüència de la presència d'humitat a l'interior del mur i de la disgregació dels materials que els sustenten.
- **Afectacions en els elements petris.** Destaca la mutilació d'una de les dovelles de l'arc de l'obertura del pis principal que comporta la pèrdua de continuïtat del perfil de l'arc de mig punt. D'altra banda, l'ampit de l'obertura E del primer pis es troba desmuntat amb pèrdua d'alguna peça, quedant desfigurat el contorn de la finestra.

En general, l'estat de conservació del mur és bo pel que fa a la pedra i regular quant als morters de junta, els materials de farciment i les restes d'arrebossats.

6. INTERVENCIÓ DE CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ I ADEQUACIÓ

La intervenció de conservació-restauració realitzada va tenir com a objectiu prioritari la conservació integral del mur per facilitar la seva llegibilitat i evidenciar les diferents etapes constructives. L'eliminació de materials no compatibles amb l'obra original, com ara el ciment pòrtland, i el tractament de les diferents obertures -porta d'arc de mig punt, espitllera...- ha contribuït a millorar la seva comprensió històrica i evolutiva.

1. En primer lloc és va realitzar el **sanejament dels murs** que va consistir en el repicat de morters de ciment, guix i altres de moderns; també en l'extracció de materials i elements

aliens (claus, instal·lacions, etc). Després de fer una cala en el tapiat de la finestra E del primer pis, es va decidir retirar-lo en descobrir un fi revestiment de morter de calç, ben conservat superficialment, que cobria tot l'interior del que possiblement es transformà en armari. També es va decidir retirar el revestiment de guix que cobria l'interior de la finestra O del mateix pis, ja que al obrir la cala, es va veure que es conservaven alguns restes del llistat contemporani al tapiat de l'obertura. Les restes d'arrebossat d'aquesta obertura eren escassos i es trobaven pràcticament separats del suport. Totes aquestes operacions es van fer mecànicament amb martell, escarpa i altres eines manuals.

2. La **neteja superficial** dels murs va consistir en l'eliminació de dipòsits de brutícia i restes blanquinoses de revestiments repicats mitjançant microprojecció de granalla vegetal (300 micres) *Nueblast*, *MPA*[®]. Aquest abrasiu ha permès conservar les poques restes de revestiments antics, encara presents.
3. La **consolidació dels morters de junta i dels maons** de farciment i tapiat es va realitzar mitjançant l'aplicació d'una dispersió aquosa col·loïdal de sílice *Nano Estel*[®], en proporció 1 :1 amb aigua destil·lada, 15% de matèria activa, de dimensions nanomètriques, aplicada a paletina. Encara que aquest producte presenta una capacitat d'absorció inferior al silicat d'etil, es va preferir per la seva possibilitat d'aplicació en ambients humits, com és el cas que ens ocupa.
4. La **consolidació de restes d'antics revestiments** va consistir en el seu bisellat amb morter de calç amarada i sorra, en proporció 1:3 (calç *Segarra Hernández*[®] i sorra rentada *Sorigué*[®], granulometria mitjana), i la posterior injecció de morters hidràulics d'injecció de baix pes específic, *PLM-AL*[®], amb prèvia humectació d'una solució hidroalcohòlica al 50%, per afavorir la penetració en obrir els porus i reduir la tensió superficial, millorant la capil·laritat.
5. Per a la **reintegració de les juntes perdudes** es va utilitzar morter de calç amarada i sorres. Per facilitar la integració cromàtica dels nous morters de junta, es va optar per l'ús de dues barreges d'àrids diferents, una per a les zones de morter original blanquinós i una altra per les juntes argiloses.
 - Formulació morter reintegració juntes zona pedra:
 - 7 v. calç amarada *Segarra Hernández*[®] tenyida amb pigment terra ocre *Conesland*[®]
 - 5 v. sorra de *La Pera*
 - 3 v. sorra *Big Mat*[®]

- 2 v. sorra rentada i garbellada (granulometria mitjana) extreta dels rebliments eliminats del mur
 - 4 v. Pols de marbre *Com Cal*[®]
- Formulació morter reintegració juntes zona maons:
- 3 v. calç amarada *Segarra Hernández*[®] tenyida amb pigment terra ocre *Conesland*[®]
 - 1 v. cocciópesto gra fi *CTS*[®]
 - 3 v. sorra rentada i garbellada (granulometria mitjana) extreta dels rebliments eliminats del mur
 - 2 v. sorra rentada i garbellada (granulometria fina) extreta dels rebliments eliminats del mur
6. En referència a la **reconstrucció volumètrica d'estructures**, es va decidir reconstruir la dovella de l'arc del finestral del pis principal per completar el perfil de l'arc de mig punt. El volum perdut, es va recuperar amb morter de calç hidràulica NHL 3.5 *Lafarge*[®] i sorra rentada *Sorigué*[®], granulometria mitjana), en proporció 1:3, i la posterior integració cromàtica amb aiguades de calç i terres minerals *Conesland*[®] (ocre, ombra natural, ombra torrada i negre).
7. A la finestra O del primer pis es va **recuperar la continuïtat de l'ampit** consolidant els carreus presents amb morter de junta (veure formulació punt 5) i incorporant noves peces del mateix tipus de pedra procedents del tapiat eliminat de la finestra veïna.
8. Per últim, es va decidir **restituir el revestiment** perdut del interior de la finestra O del primer pis, per recuperar la continuïtat, mitjançant l'aplicació d'un morter de calç amarada i sorra, lliscat amb calç. Es va entonar cromàticament al fresc, per integrar-lo amb les restes del revestiment original amb terres minerals *Conesland*[®] (ocre, ombra natural, ombra torrada i negre).
- Formulació morter reintegració juntes zona pedra:
- 1 v. calç amarada *Segarra Hernández*[®] tenyida amb pigment terra ocre *Conesland*[®]
 - 2 v. sorra de *La Pera*
 - Lliscat: calç amarada *Segarra Hernández* tenyida amb pigment terra ocre *Conesland*[®]

7. CONSERVACIÓ PREVENTIVA I MANTENIMENT

Es considera necessari destacar que els murs intervinguts es localitzen a l'interior d'habitatges i que aquest fet comporta certs riscos de cara a la seva correcta conservació. Per aquest motiu es van proposar una sèrie de recomanacions a la propietat destacant la conveniència de realitzar controls periòdics de l'element. S'ha de prestar especial atenció al comportament dels materials respecte a la humitat present a l'interior del mur, a causa dels efectes nocius que aquest factor ha causat en els morters i les peces ceràmiques al llarg del temps.

Per últim, quant al manteniment de l'element, es va recomanar seguir unes pautes de neteja que contemplen la regularitat i l'ús de sistemes no agressius.

8. BIBLIOGRAFIA

PUGÈS, M.; PUJADES, J. (2018). *Projecte d'intervenció arqueològica de restauració i adequació del mur medieval, Carrer Mercaders, 1/ Carrer de la Bòria, 23, Districte de Ciutat Vella, Barcelona.* Codi 058/18. [Inèdit].

VILLAVERDE, M. (2019). *Estudi històric. Carrer Bòria 23 - Mercaders 1.* aqaba. Barcelona. En aquest estudi inèdit s'inclou l'estudi arqueològic del mur medieval efectuat per Gemma Caballé.

ANNEXOS

ANNEX 1. Documentació administrativa.

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Expedient R/N 470 K121-NB 2018/3-22379 d'autorització d'una intervenció arqueològica preventiva a: Carrer Mercaders, 1 de Barcelona (Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. En data 20 de juliol de 2018 (registre núm. 0390/2425/2018) els senyors Xavier Esteller Cebrian, promotor i propietari de Winsom International Bcn S.L, i Carles Vicente Guitart, director de Memòria, Història i Patrimoni de l'ICUB, han presentat una sol·licitud d'intervenció arqueològica de control i excavació al Carrer Mercaders 1 de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció d'Albert Vila Huix del 23 de juliol al 10 d'agost de 2018 .
2. En data 31 de juliol de 2018 l'arqueòloga territorial ha emès informe favorable sobre la sol·licitud esmentada.
3. En data 31 de juliol de 2018 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia proposa autoritzar la intervenció.

Motivació

Reforma i rehabilitació de la finca per a la nova distribució en dues plantes.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

Resolució

Per tot això, **resolc:**

1. **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció: Carrer Mercaders, 1 de Barcelona (Barcelonès).
Persona o institució autoritzada: Winsom International Bcn, S.L.
Direcció de la intervenció: Cristina Macho Agudo.
Activitat autoritzada: Control i excavació.
Termini de realització: del 2 d'agost al 10 d'agost de 2018.
Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de Barcelona.

La intervenció arqueològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient.

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 162 740

	Doc. original signat per: Còpia autèntica i compulsada Generalitat de Catalunya 03/08/2018	Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat	Data creació còpia: 06/08/2018
		Original electrònic / Còpia autèntica	Data caducitat còpia: 06/08/2021
		CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ	Pàgina 1 de 2
			
		0KF6RVALNT98DE3BZJKXLDQML80RTGK5	

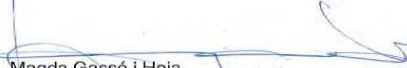
 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. **Notificar** aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant la consellera de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

Per autorització de la directora general del Patrimoni Cultural
(Resolucions de 25 de juliol de 2018 i de 30 de juliol de 2018)

Magda Gassó i Hoja
Cap del Servei de Museus i Protecció dels Béns Mobles

Barcelona, 31 de juliol de 2018.

GENERALITAT DE CATALUNYA

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 162 740

2

	Doc. original signat per: Còpia autèntica i compulsada Generalitat de Catalunya 03/08/2018	Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat	Data creació còpia: 06/08/2018
		Original electrònic / Còpia autèntica CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ 0KF6RVALNT98DE3BZJKXLDQML8ORTGK5	Data caducitat còpia: 06/08/2021 Pàgina 2 de 2

ANNEX 2. Estudi Arqueològic. Inventari Fets Constructius.

MURS (MR-)

MR-1

Situació: pis principal, primer pis, segon pis

Descripció: mur direcció est-oest, que tanca pel sud l'edifici, a la planta principal, primera i part de la segona (a la planta baixa no s'ha pogut observar). Està construït mitjançant carreus de mida mitjana, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques i gra gruixut. La part documentada del MR-1 es correspon a la cara interior respecte l'edifici. Al seu extrem est, el MR-1 definiria un angle amb el mur que tancaria per l'est l'edifici inicial i que va ser desmuntat (OB-3) i reparat mitjançant el MR-5, que seria solidari amb el mur de tancament est de l'edifici actual.

Posició física:

És solidari: OB-1

És tallat: OB-2, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 1214, 15, 16, 17, 18

Cronologia: segle XIII

MR-2

Situació: pis principal

Descripció: reparació del MR-1 a les cotes inferiors de la planta principal. Està bastida amb pedres de mida petita, sense treballar, disposades irregularment i lligades amb morter de calç, amb una alta proporció d'argila, que li dona una tonalitat vermella intensa. Aquest morter és el mateix que el del MR-3. El MR-2 repararia un trencament (OB-5) de la cara interior del MR-1, que podria haver suposat la retirada dels carreus que definien el mur en aquest punt. A l'extrem

Posició física:

Rebleix: OB-5

Cronologia: segles XVII-XVIII

MR-3

Situació: pis principal

Descripció: reparació del MR-1 a la part inferior de les seves cotes centrals de la planta principal. Està construïda amb pedres de mida mitjana, algunes d'elles lleugerament treballades, disposades de manera poc regular i lligades amb abundant morter de calç, amb una altra proporció d'argila, que li dona una tonalitat vermella intensa. El morter del MR-3 és el mateix que el del MR-2. La disposició de les pedres que configuren el mur mostren certa organització del parament, per tal d'adaptar-se a l'espai on se situen i potser mantenir la regularitat del MR-1; als espais entre les pedres i les cotes superiors del MR-3 s'hi situen pedres de mida petita.

Posició física:

Rebleix: OB-4

Cronologia: segles XVII-XVIII

MR-4

Situació: pis principal

Descripció: mur de maons, combinats en algun punt amb carreus aprofitats i alguna pedra de petites dimensions, disposats tots ells de manera regular i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades i de gra fi. Les pedres i carreus aprofitats se situen a les cotes superiors del mur. La textura i color del morter del MR-4 és diferent respecte el dels MR-2 i 3 i seria el mateix del MR-6 (que repara l'emmarcament de l'OB-2), MR-5, 8. S'ha documentat a l'interior de l'OB-2 i es correspondria al mur que tapia aquesta obertura. En algun punt presenta reparacions de diferents tipus de morter i ciment.

Posició física:

Rebleix: OB-2

Es lliura: OB-2

Cronologia: finals segle XVIII

MR-5

Situació: pis principal, primer i segon

Descripció: reparació de l'extrem est del MR-1 al punt on definiria l'angle de tancament sud-est de l'edifici inicial (OB-3). El MR-5 actua també de contacte amb el mur est de l'edifici actual, amb el que defineix l'angle sud-est. Està construït majoritàriament amb maons i alguna pedra de mida petita, lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades i gra fi. Els maons estan disposats de manera regular, amb alguns d'ells que estan col·locats en posició vertical (a la cara exterior del mur), mentre que les pedres no presenten tanta regularitat i el seu lligam té més abundància de morter. Aquest morter té les mateixes característiques i tonalitat que el dels MR-4, 6, 8 i 9.

Posició física:

Rebleix: OB-3

Cronologia: finals segle XVIII

MR-6

Situació: pis principal

Descripció: reparació de l'emmarcament de pedres que defineixen part dels brancals de l'OB-2, a les seves cotes centrals i inferiors. Està bastit amb maons, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades i gra fi. Les característiques d'aquest morter són les mateixes que les dels morters dels MR-4, 5 i 8. A les cotes inferiors de l'OB-2 aquesta reparació de l'emmarcament hauria estat novament definida mitjançant el MR-10, els maons del qual presenten unes característiques diferenciades respecte els del MR-6, així com el seu morter de lligam.

Posició física:

Es lliura: OB-2

Se li lliura: MR-10

Cronologia: finals segle XVIII

MR-7

Situació: pis principal

Descripció: mur situat a les cotes superiors de l'arc de l'OB-2, a la seva zona oest. Està bastit mitjançant tres carreus aprofitats, amb pedres de mida petita, lligades totes elles amb morter de calç, de tonalitats blanques i gra fi. Els tres carreus estan disposats de manera que defineixen una alineació vertical. El MR-7 estaria reparant un possible trencament del MR-1 associat a l'OB-2 i posteriorment hauria estat reparat (d'un possible trencament al seu extrem oest) mitjançant el MR-8.

Posició física:

Rebleix: OB-7

Cronologia: segle XVI

MR-8

Situació: pis principal

Descripció: reparació del MR-7 i 1 documentada a l'extrem superior oest del mur. Està bastit amb maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. El morter de lligam és similar al dels MR-4, 5 i 6. El MR-8 estaria associat amb un trencament del MR-7 en aquest punt (OB-8), que definiria una obertura associada a algun encaix d'algun element situat en aquest punt i del qual no se n'han conservat restes o indicis.

Posició física:

Rebleix: OB-8

És solidari: OB-8

Cronologia: finals segle XVIII

MR-9

Situació: pis principal

Descripció: tapiat de l'obertura de les cotes superiors del MR-1 (OB-6). Està bastit amb pedres de mida petita, sense treballar i lligades amb abundant morter de calç, de tonalitats ataronjades. El morter de lligam del MR-6 és similar al del lligam dels MR-4 i 5.

Posició física:

Rebleix: OB-5

Cronologia: finals segle XVIII

MR-10

Situació: pis principal

Descripció: reparació de l'emmarcament inferior est de l'OB-2, que està bastit amb maons, disposats de manera regular i lligats amb abundant morter de calç, de tonalitats blanques. Possiblement el MR-10 repararia el MR-6 en aquest punt, ja que s'observen restes del morter de lligam d'aquest mur entre per sota del MR-10 (al perfil interior de l'obertura).

Posició física:

Es lliura: MR-6

Cronologia: finals segle XVIII

MR-11

Situació: primer pis

Descripció: mur que tapia la finestra OB-11. Està bastit amb maons, disposats de manera regular i lligats amb abundant morter de calç, de tonalitats vermelles i amb una alta proporció d'argila.

Posició física:

Rebleix: OB-11

Es lliura: OB-11

Cronologia: segles XVII-XVIII

MR-12

Situació: primer pis

Descripció: mur que tapia el nivell més exterior de l'OB-12. Està bastit amb maons i pedres de mida petita, combinant els maons i les pedres amb certa regularitat. El lligam dels murs és de morter de calç, de tonalitats ataronjades. Tapia la part més exterior de l'OB-12 i es lliura al primer tapiat de la mateixa obertura (MR-17).

Posició física:

Rebleix: OB-12

Es lliura: MR-17, OB-12

Cronologia: finals segle XVIII

MR-13

Situació: primer pis

Descripció: tapiat de les obertures OB-13. Està bastit amb pedres de mida petita i fragments de maons, que se situen a l'interior de les obertures, amb un lligam de morter de calç, que acaben de reblir-les. El morter és de tonalitats ataronjades, amb reparacions de morter blanc i ocre en diferents punts.

Posició física:

Es lliura: OB-13

Rebleix: OB-13

Cronologia: finals segle XVIII

MR-14

Situació: primer pis

Descripció: reparació del trencament OB-14 de les cotes inferiors de la zona oest del MR-1. Està construïda amb pedres de mida mitjana i petita, sense treballar i disposades de manera irregular; el morter de lligam és de tonalitats blanques i gra gruixut. Per la seva ubicació i característiques constructives, el MR-14 es correspondria al MR-7 de la planta principal; el MR-7 reparava l'OB-7, que podria també correspondre a l'OB-14.

Posició física:

Rebleix: OB-14

Se li lliura: MR-15

Cronologia: segles XVI

MR-15

Situació: primer pis

Descripció: reparació del trencament OB-15, de les cotes inferiors de l'extrem oest del MR-1. Està bastida amb maons, pedres de mida petita i un dovella d'arc aprofitada, tots ells disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Per la seva posició i característiques es correspondria al MR-8 del principal, que reparava l'OB-8 (que seria l'OB-15 al primer pis).

Posició física:

Es lliura: MR-14

Rebleix: OB-15

Cronologia: finals segle XVIII

MR-16

Situació: primer pis

Descripció: reparació del trencament OB-16 a les cotes inferiors de la zona central del MR-1. Està construïda amb fragments de maons i pedres de mida petita, disposats de manera irregular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres.

Posició física:

Rebleix: OB-16

Cronologia: finals segle XVIII

MR-17

Situació: primer pis

Descripció: mur que tapia la part més exterior de la finestra OB-12. El revestiment existent no ens permet determinar la seva factura constructiva, que possiblement tindria unes característiques similars a les del MR-11 de l'OB-11.

Posició física:

Se li lliura: MR-12

Es lliura: OB-12

Rebleix: OB-12

Cronologia: segle XVI

MR-18

Situació: segon pis; cala A

Descripció: mur de pedres sense treballar, disposades de manera irregular i lligades amb morter de calç, de tonalitats blanquinoses. S'ha documentat a la cala A del segon pis, per damunt del MR-1. Per les seves característiques i posició estratigràfica, es podria correspondre a una reparació del MR-1 en aquest punt, o bé repararia el trencament del mateix en aquesta cota.

Posició física:

Se li lliura: MR-12

Es lliura: OB-12

Rebleix: OB-12

Cronologia: segle XVI

MR-19

Situació: segon pis; cala A, B

Descripció: mur de pedres de mida diversa, algunes d'elles lleugerament treballades, juntament amb maons i lligades amb morter de tons ataronjats i gra fi. La disposició del parament és irregular, si bé la combinació de les pedres de mida més gran sembla que busqui certa regularitat, amb les pedres de mida petita i els maons, que s'adaptin a les mides de les pedres més grans (com si actuessin de junta entre elles). S'ha documentat al segon pis, per damunt del MR-18 (a la cala A) i del MR-1 (a la cala B) i es correspondria a les cotes superiors del tancament sud de l'edifici actual. La seva factura constructiva i posició estratigràfica indiquen que s'hauria edificat en el mateix moment que el MR-5 i el MR-21.

Posició física:

Es recolza: MR-1, 18

És solidari: MR-5

Es lliura: MR-20

Cronologia: finals segle XVIII

MR-20

Situació: segon pis, cala B

Descripció: mur de tancament est de l'edifici actual, que s'ha documentat a la cala B. Està bastit amb pedres de mida gran, combinades amb maons i pedres de petites dimensions, lligades totes elles amb morter de calç, de tonalitats blanquinoses. A nivell estratigràfic, se li lliura la reparació MR-5 i el MR-19.

Posició física:

Se li lliura: MR-5, 19

Cronologia: finals segle XVIII

MR-21

Situació: segon pis, cala A

Descripció: reparació del trencament al MR-1, OB-17. Està bastida amb un carreu aprofitat i pedres de mida petita sense treballar, lligades amb morter de calç, de tonalitats blanques.

Posició física:

Rebleix: OB-18

Cronologia: finals segle XVIII

OBERTURES AL MUR (OB-)

OB-1

Situació: pis principal

Descripció: obertura al MR-1, a les cotes inferiors de la seva zona oest, que es correspondria a una possible espitllera. S'ha documentat a l'interior de l'OB-2 i s'observa a partir del revestiment que presenta el límit del MR-1 en aquesta obertura (a la part central i superior del mur). La part documentada de l'OB-1 es correspondria a la situada a la zona interior del mur, ja que la part ubicada a la cara sud del mur (de la qual es presenta l'estudi) hauria estat desmuntada en el moment de l'obertura de l'OB-2. Aquesta cara exterior estaria definida amb llandes de pedra, que haurien estat retirades.

Posició física:

És solidari amb: MR-1

És tallat: OB-2

Se li lliura: MR-4

Cronologia: segle XIII

OB-2

Situació: pis principal

Descripció: obertura al MR-1, que defineix una porta, amb un arc de mig punt superior. La seva construcció hauria suposat el desmuntatge de la zona oest del MR-1, del qual se n'ha conservat una part a la zona inferior est de l'OB-2 (on hi ha les restes de l'espitllera OB-1). Els elements petris que configuren l'OB-2 possiblement haurien estat aprofitats d'una altra obertura desmuntada i alguna altra obertura o estructura. En aquest sentit, les dovelles defineixen l'arc es correspondrien a un mateix arc (per dimensions i característiques), mentre que la resta dels elements que configuren els brancals es corresponen a brancals de dimensions més grans, possiblement associats a una altra obertura. A les cotes inferiors d'un dels emmarcaments s'observa una dovella que podria estar associada a l'arc superior. El lligam de tots els carreus és de morter de calç, de tonalitats blanquinoses. El trencament al MR-1 associat amb l'OB-2 s'hauria reparat mitjançant els mateixos carreus que la definien i pedres de mida petita i mitjana a la zona de contacte amb el mur i que trencarien la seva regularitat. L'OB-2 s'hauria definit com una obertura cap a l'exterior (tipus finestral) o de comunicació amb un àmbit situat al sud (tipus porta). El fet que la seva obertura no hagi suposat el trencament total del MR-1, del qual en queda un tram a la zona est de l'OB-2 ens fa considerar com a poc probable que pogués funcionar com a porta d'accés a un altre àmbit. Davant de l'existència d'aquest tram del MR-1 proposem que l'OB-2 funcionés com a finestral, que inicialment hauria mantingut la cota inferior del MR-1, si bé ja hauria estat desmuntada la seva cara exterior. En el moment del tapiat de l'OB-2 s'hauria desmuntat la part inferior del MR-1.

Posició física:

És solidari amb: MR-8, 53

Cronologia: segle XVI

OB-3

Situació: pis principal, primer i segon pis

Descripció: trencament del MR-1, al punt on possiblement definiria l'angle de tancament amb el mur est de l'edifici inicial. En aquest sentit, al primer pis s'observen restes de morter de calç i alguna pedra que podrien estar vinculats a aquest angle de tancament (a la seva part interior). L'OB-3 s'hauria produït en el moment de la construcció de l'edifici actual i s'hauria reparat el trencament mitjançant el MR-5.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-5

Cronologia: finals segle XVIII

OB-4

Situació: pis principal

Descripció: trencament al MR-1 a les cotes centrals inferiors del principal. L'OB-4 estaria associada a la retirada dels carreus que definien la cara exterior del mur, que podrien haver quedat afectats per algun element situat en aquest punt (a tota l'extensió horitzontal del mur), del qual no se'n conserven restes o

indicis. L'OB-4 s'hauria reparat amb el MR-3. Les dimensions i característiques de l'OB-4, així com el tipus de morter utilitzat en la seva reparació, és molt similar a l'OB-5.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-3

Cronologia: segle XVI

OB-5

Situació: pis principal

Descripció: trencament a les cotes inferiors del MR-1 a la planta principal, que es correspondria a una retirada dels carreus que definirien la cara exterior del mur en aquest punt. Els carreus situats en aquesta zona podrien haver quedat afectats per algun element situat en aquest punt, si bé se'n desconeix les possibles característiques i funcionalitat. L'OB-5 es va reparar mitjançant el MR-2. Les dimensions i característiques de l'OB-5, així com el morter associat amb la seva reparació, és molt similar a l'OB-4.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-2

Cronologia: segle XVI

OB-6

Situació: pis principal

Descripció: trencament al MR-1 a les cotes superiors de la planta principal. L'OB-6 estaria associat a la manca d'un carreu en aquest punt, que s'hauria reparat mitjançant el MR-9. Tot i que la reparació és posterior a la construcció del mur (pel tipus de morter del MR-9), l'OB-6 podria estar associat a un element vinculat al moment de la construcció del mur (tipus bastida), la reparació del qual hauria estat retirada en i novament tapiada en un moment posterior. Hi hauria també la possibilitat que l'OB-6 estigués associada a la subjecció d'un element situat en aquest punt, del qual no se'n conserven restes, i que s'hauria tapiat un cop retirat aquest.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-9

Cronologia:

OB-7

Situació: pis principal

Descripció: trencament al MR-1, a les cotes superiors oest de l'arc de l'OB-2. Possiblement estaria associat al moment de l'obertura de la porta OB-2, quan s'haurien retirat els carreus situats en aquest punt. L'OB-7 s'hauria reparat mitjançant el MR-7.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-7

Cronologia: segle XVI

OB-8

Situació: pis principal

Descripció: trencament al MR-1 i possiblement també a la reparació MR-7 de l'OB-7, a les cotes superiors de la zona oest de l'arc de l'OB-2. Està reparat mitjançant el MR-8. Aquest trencament estaria vinculat al desmuntatge del mur en aquest punt, per a reparar-lo o bé per a subjectar algun element en aquest punt. En aquest sentit, entre els MR-7 i 8 hi ha un espai que baixa verticalment i es desvia en direcció oest a les cotes inferiors; aquest espai que també forma part de l'OB-8 podria estar associat a la subjecció d'algun element situat en aquest punt i del qual no se n'han conservat restes ni indicis.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-8

Cronologia: finals segle XVIII

OB-9

Situació: pis principal

Descripció: desmuntatge dels elements petris que configurarien els brancals de l'OB-2, a les seves cotes centrals i superiors. S'hauria reparat mitjançant el MR-6.

Posició física:

És solidari amb: MR-8, 53

Cronologia: finals segle XVIII

OB-10

Situació: pis principal

Descripció: trencament a l'angle dels carreus situats a banda i banda de sota l'imposta de l'arc de l'OB-2. El seu perfil és rectangular (apuntat a les cotes inferiors) i estaria associat a la subjecció d'un element (tipus barra) horitzontal.

Posició física:

Talla: OB-2

Cronologia: posterior segle XVI

OB-11

Situació: primer pis

Descripció: obertura al MR-1, a les cotes centrals i superiors de la seva àrea oest, que es correspon a una finestra. La seva obertura hauria suposat el desmuntatge del mur en aquest punt. Els brancals de la finestra estan definits amb carreus aprofitats d'una o més finestres desmuntades, amb una llinda d'arc rebaixat; la part conservada de l'ampit la formarien els carreus que definien el MR-1 en aquest punt. Els carreus que formarien la part central i oest de l'ampit van ser retirats, amb una reparació en aquest punt conservada que està feta amb morter vermell (el mateix del MR-11 que tapia la finestra). La resta del trencament al MR-1 associat amb l'obertura de l'OB-11 està reparat amb carreus de mida diversa, que s'adaptin a les dimensions dels que configuren la finestra; tots ells estan lligats amb morter de calç, de tonalitats blanquinoses. Per les seves característiques constructives i estratigràfiques, l'OB-11 s'hauria definit en el mateix moment que l'OB-12.

Posició física:

És solidari amb: OB-12

Talla: MR-1

Cronologia: segle XVI

OB-12

Situació: primer pis

Descripció: obertura al MR-1, a les cotes superiors de la seva zona est, que es correspon a una finestra. La seva obertura hauria suposat el desmuntatge del MR-1 en aquest punt, i per tant, és posterior a la seva construcció. El desmuntatge del mur es va reparar mitjançant els elements petris que configuren el perímetre de la finestra. D'aquests, la part corresponent als brancals està formada per carreus d'altres finestres aprofitats, així com també la seva llinda; l'ampit el defineixen els carreus del MR-1, que no hauria estat desmuntat en aquest punt. Tots ells estan lligats amb morter de calç, de tonalitats blanquinoses. La factura constructiva i relació estratigràfica entre l'OB-12 i l'OB-11 indiquen que s'haurien definit en el mateix moment.

Posició física:

Talla: MR-1

És solidari: OB-11

Se li lliura: MR-12, 17

És reblert: MR-12, 17

Cronologia: segle XVI

OB-13

Situació: primer pis

Descripció: obertures a les cotes inferiors del MR-1, que recorren en horitzontal per tot el mur i que estarien associades a la subjecció d'un embigat de coberta. El perfil de les obertures és quadrat-rectangular i no haurien suposat un trencament al mur, fet que ens indicaria que les obertures i la coberta s'haurien definit en el moment de la seva construcció. Quan l'embigat s'hauria desmuntat, en el moment de la construcció de l'edifici actual, es van tapiar les obertures mitjançant el MR-13.

Posició física:

És solidari amb: MR-1

És reblert: MR-10

Cronologia: segle XIII

OB-14

Situació: primer pis

Descripció: obertura a les cotes inferiors de la zona oest del MR-1 al primer pis, que hauria estat reparada mitjançant el MR-14. Possiblement aquesta obertura estaria vinculada a un trencament del mur posterior a l'obertura de la porta OB-2 del pis principal. En aquest sentit, per les seves característiques i ubicació seria el mateix trencament, OB-7, documentat al principal.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-14

Cronologia: segle XVI

OB-15

Situació: primer pis

Descripció: obertura a les cotes inferiors de l'extrem oest del MR-1, al primer pis. Hauria estat reparada mitjançant el MR-15. Per les seves característiques (del trencament i reparació) i ubicació, podria correspondre's al trencament OB-8, documentat al principal. Tal i com s'ha presentat en relació a l'OB-8, l'OB-15 podria estar associada a un encaix d'algun element subjectat en aquest punt, si bé podria també estar reparant el MR-1 i el MR-14.

Posició física:

Talla: MR-1

És reblert: MR-15

Cronologia: finals segle XVIII

OB-16

Situació: primer pis

Descripció: trencament a les cotes inferiors de la zona central del MR-1. La seva planta i perfil són irregular i podria estar associat a un desgast del mur en aquest punt, si bé no es pot descartar que hagués estat la subjecció d'algun element situat en aquest punt. L'OB-16 es va reparar mitjançant el MR-16.

Posició física:

Talla: MR-1

Se li lliura: MR-16

Cronologia: finals segle XVIII

OB-17

Situació: primer pis

Descripció: obertura de quatre punts, documentada a les cotes centrals superiors del MR-1 a la primera planta. Tallen part dels carreus que configuren el mur, amb un perfil quadrat cadascun d'ells i de poca profunditat; estan organitzats en dues fileres, amb la mateixa distància entre ells i formarien quatre encaixos de subjecció d'un element situat en aquest punt. Es desconeix el moment de la seva formació, així com l'element amb el que estarien associats.

Posició física:

Talla: MR-1

Cronologia: posterior al segle XV

OB-18

Situació: segon pis, cala A

Descripció: trencament a les cotes inferiors de la zona central del MR-1, al segon pis. La seva planta i perfil són irregulars i podria estar associat a un moviment del mur vinculat a l'obertura de la finestra OB-11 del primer pis, o bé a la subjecció d'algun element situat en aquest punt. La retirada d'aquest element hauria

suposat un trencament del MR-1 més gran que l'obertura vinculada amb l'encaix. L'OB-17 es va reparar mitjançant el MR-21.

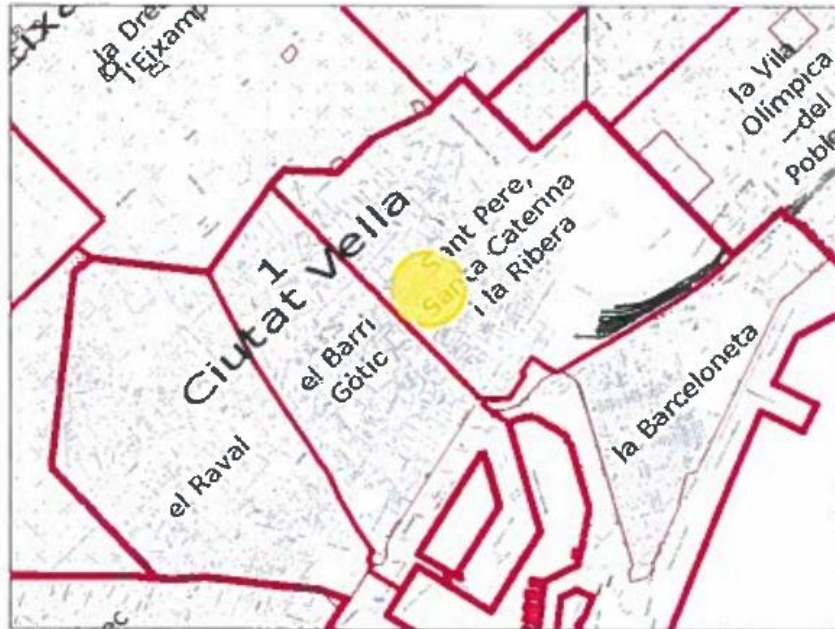
Posició física:

Talla: MR-1

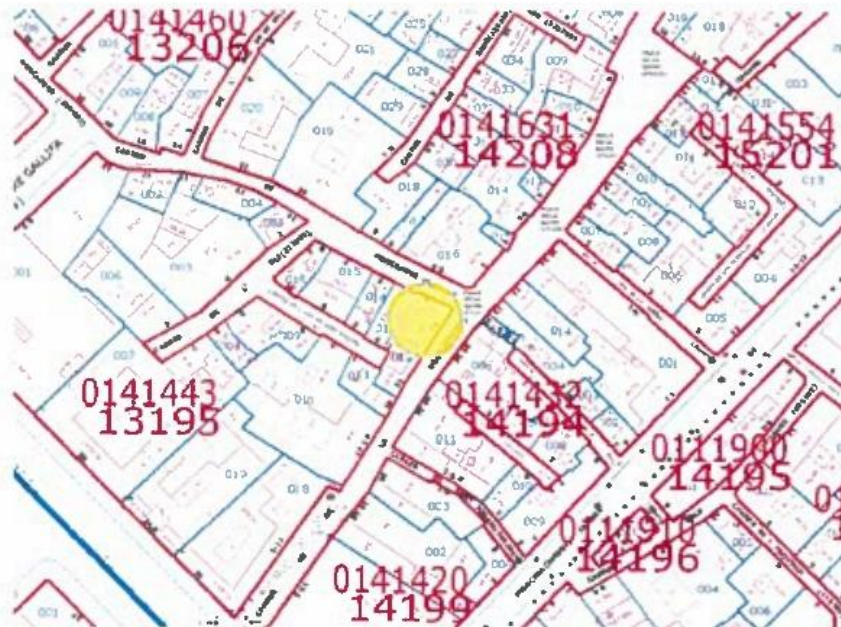
És reblert: MR-21

Cronologia: segles XVI-XVIII

ANNEX 3. Documentació gràfica.

Ubicació de la intervenció

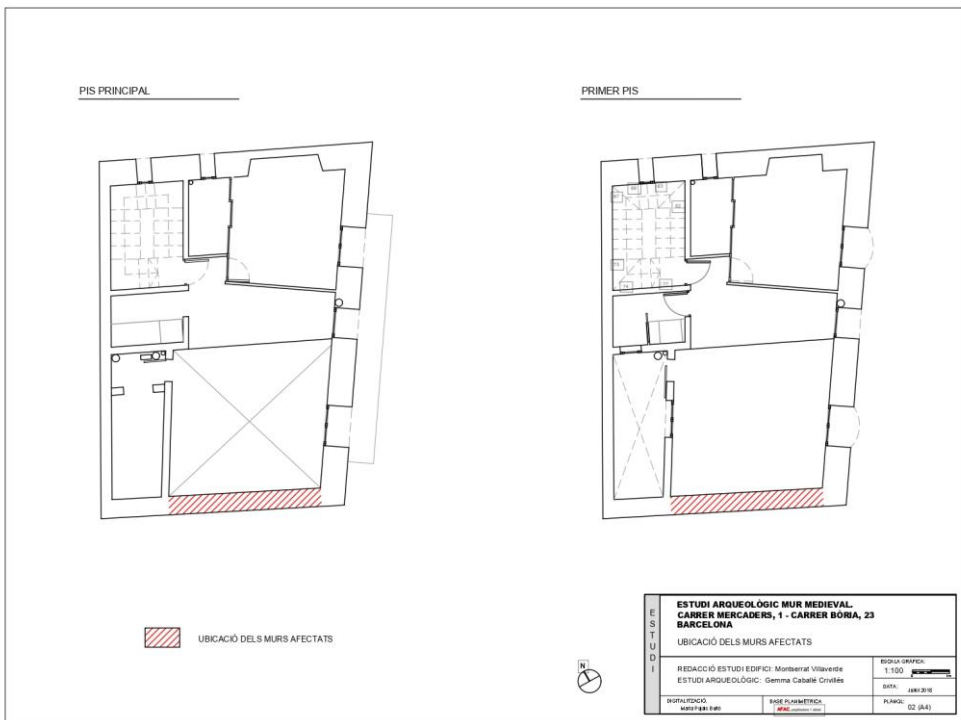
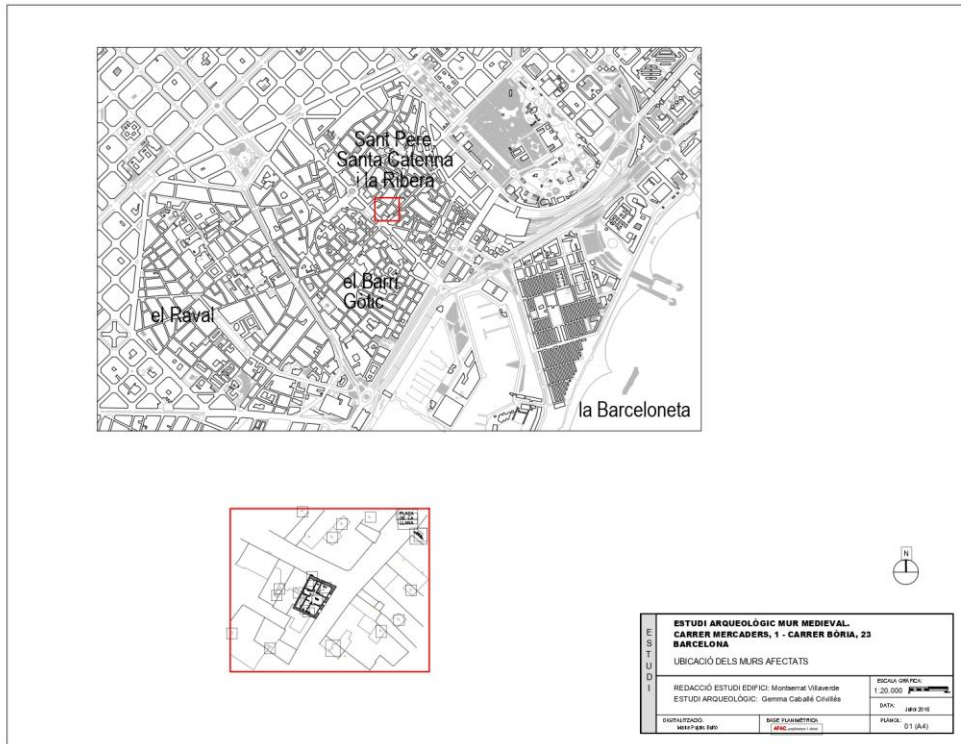

En groc, emplaçament de la intervenció

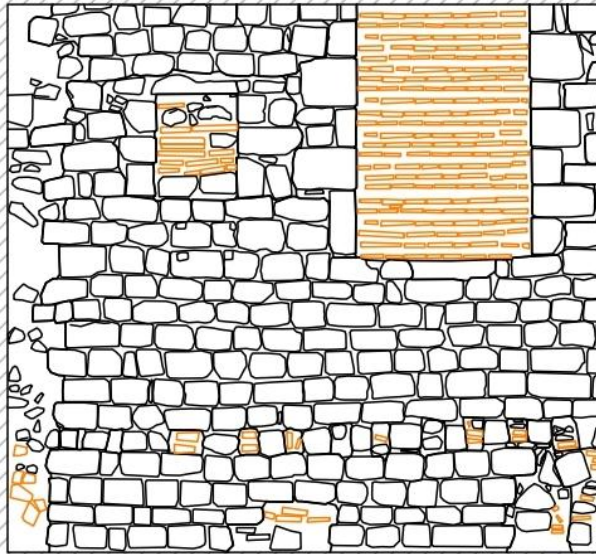

Situació de la finca (en groc) i del mur (sageta doble) en el parcel·lari i vista aèria, respectivament.

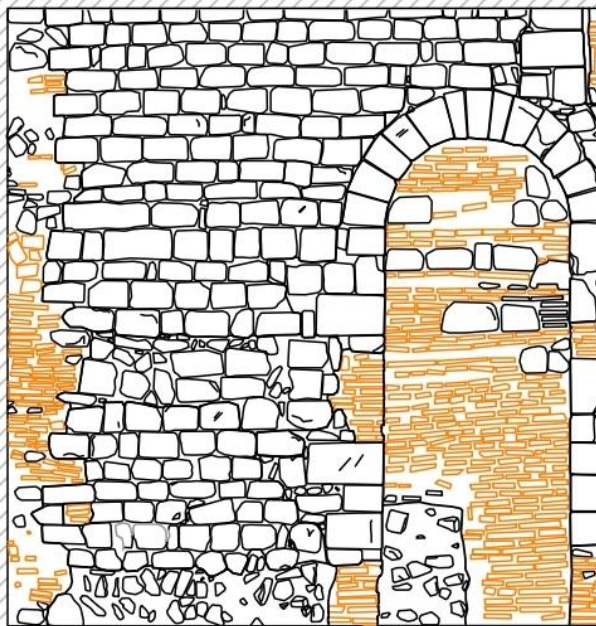

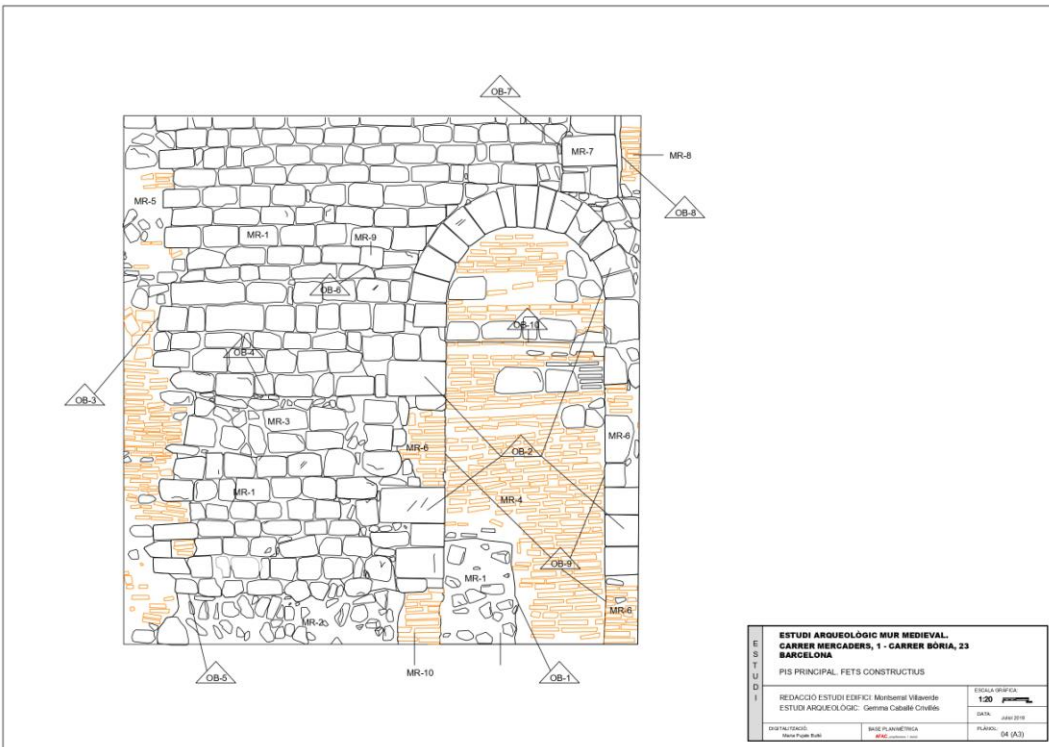
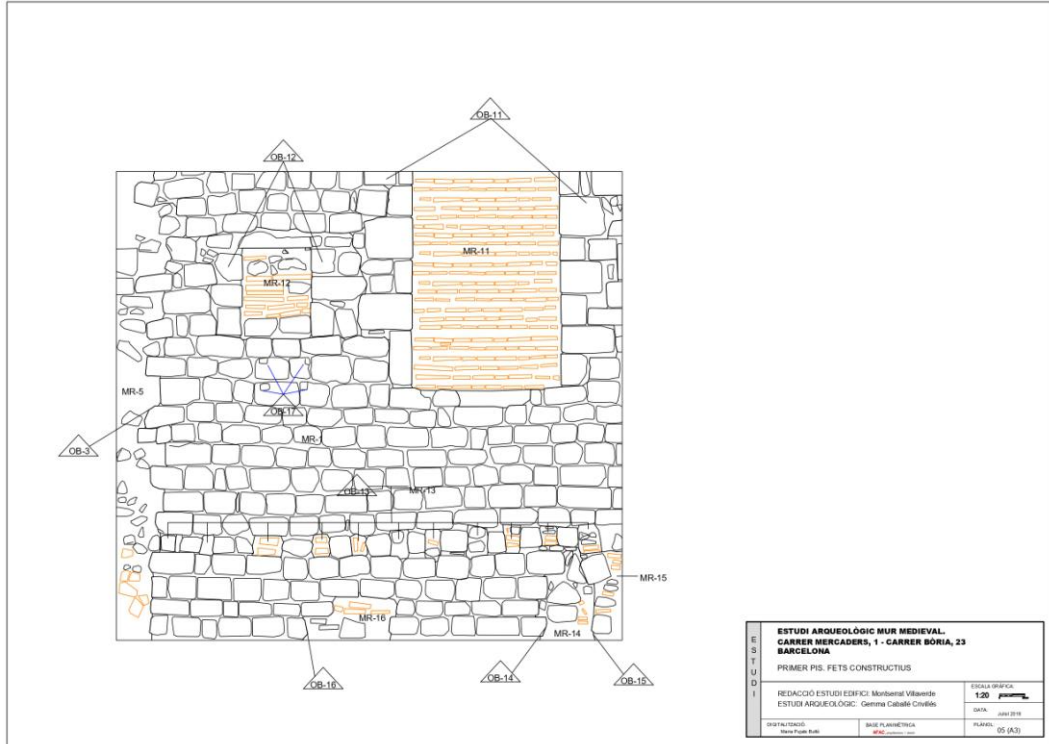
PRIMER PIS

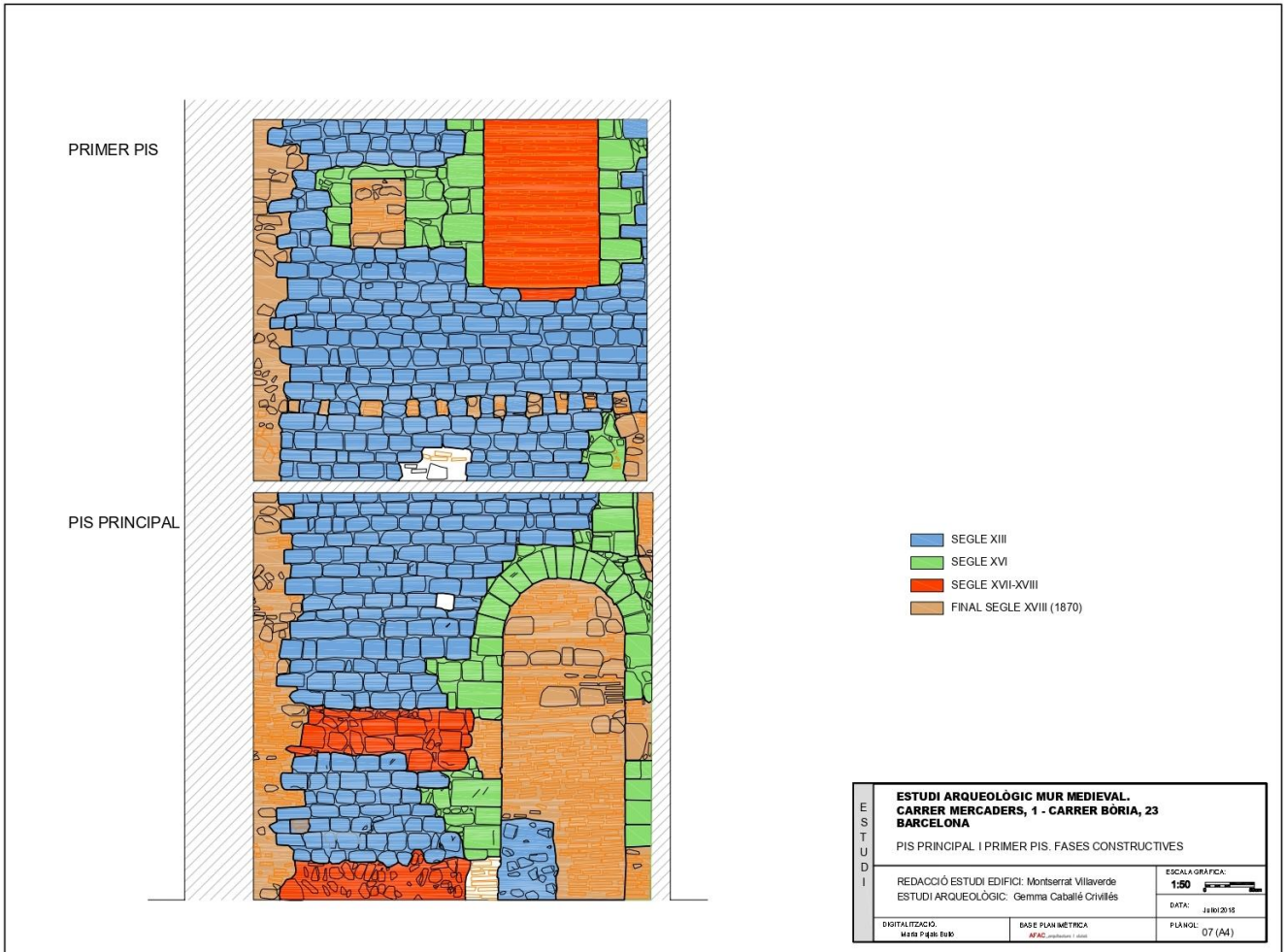

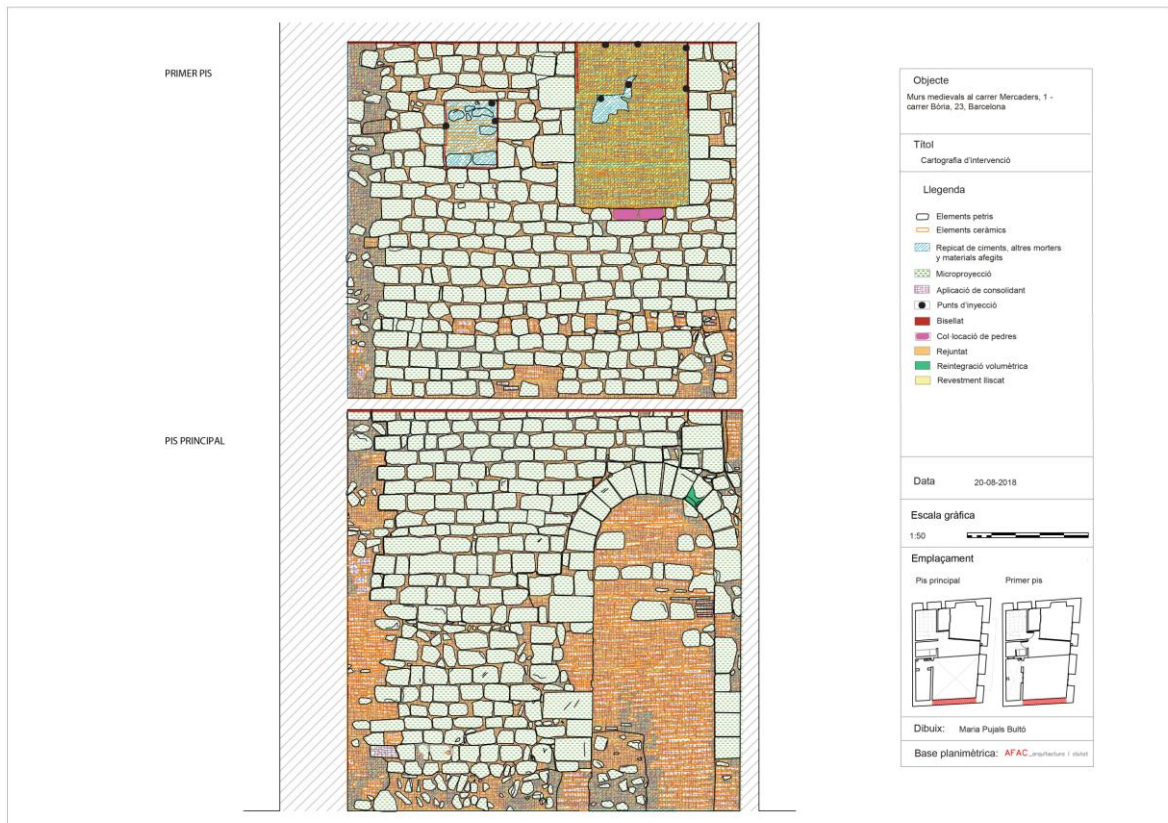
PIS PRINCIPAL

E S T U D I	ESTUDI ARQUEOLÒGIC MUR MEDIEVAL. CARRER MERCADERS, 1 - CARRER BÒRIA, 23 BARCELONA	
	ALÇATS	
	REDACCIÓ ESTUDI EDIFICI: Montserrat Villaverde ESTUDI ARQUEOLÒGIC: Gemma Caballé Crivillés	ESCALA GRÀFICA: 1:50
	DIGITALITZACIÓ: Marta Piqué Buitrago	BASE PLANIMÈTRICA AFAC arquitectes i dissenyadors
		DATA: Juliol 2016
		PLÀNOL: 03 (A4)

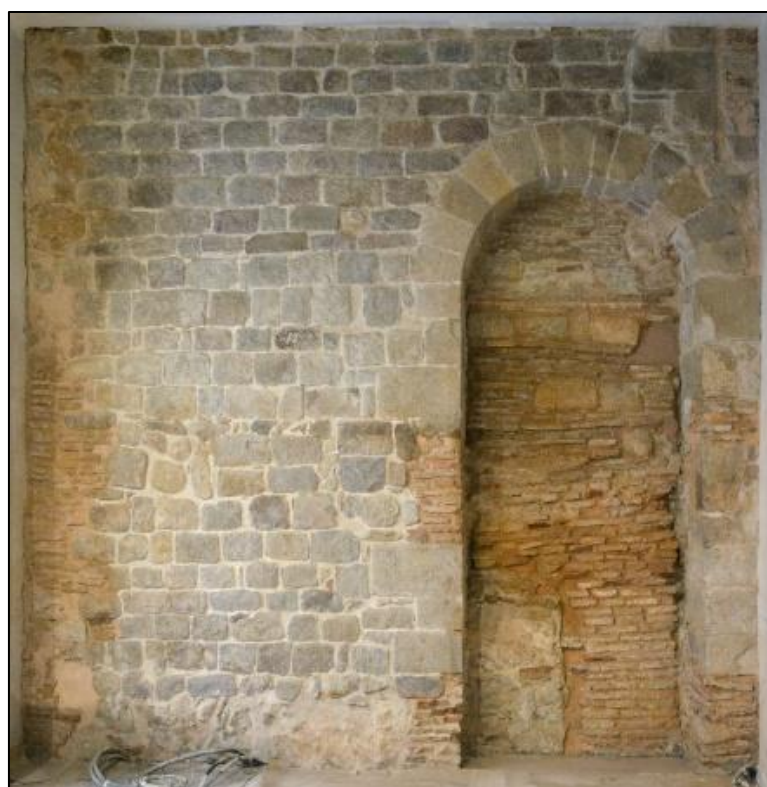

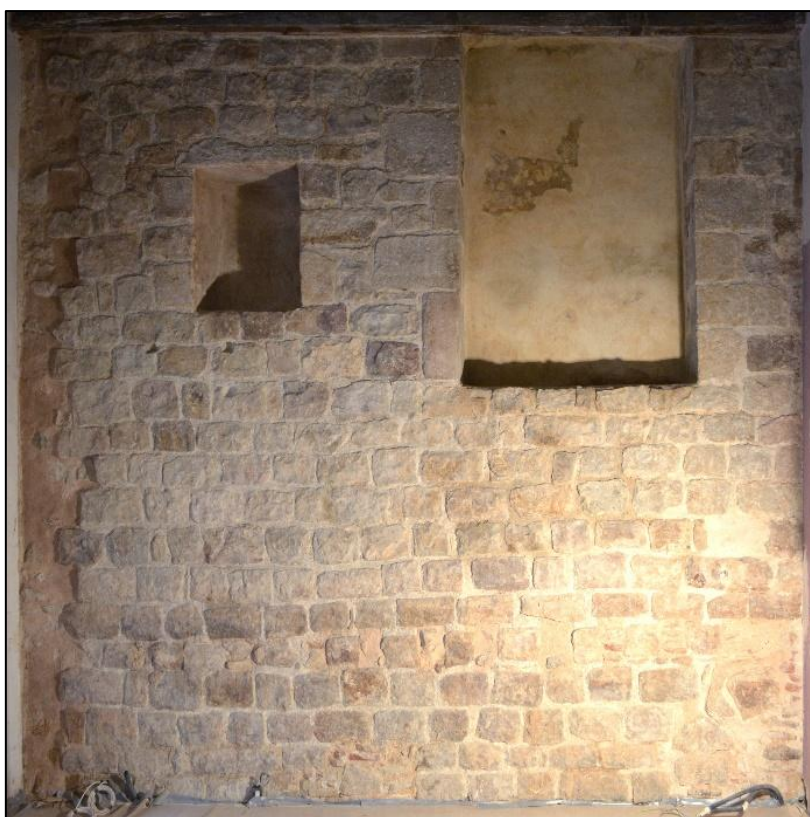

ANNEX 4. Documentació fotogràfica.

Planta principal abans, durant i després de la intervenció

Planta primera abans i després de la intervenció

Fotografies del procés

Procés de sanejament de juntes, eliminació de materials afegits i extracció d'elements aliens.

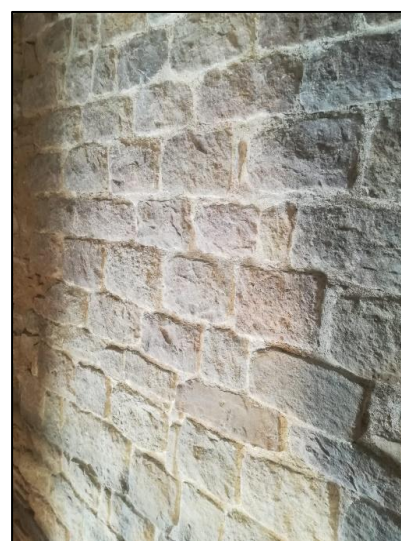
Neteja dels murs amb projecció de granalla vegetal.

Procés d'alliberació i consolidació del lliscat de la finestra E de la primera planta.

Procés de reconstrucció de l'ampit de la finestra O de la primera planta.

Procés de reintegració de juntes i morters de rebliment.

Intervenció a la finestra O del primer pis: sanejament, bisellat de les vores de lliscat original, reposició del lliscat perdut i entonat al fresc.

Vista general MR-1 al pis principal

Alçat de l'OB-1

Planta de l'OB-1

OB-2

Reparacions MR-2 i 3 al MR-1

MR-1 al pis principal, amb la reparació MR-5

Vista general MR-1 al primer pis

OB-11

OB-12 amb el tapiat MR-12

Tapiat de les OB-11 i 12

Tapiat de l'OB-13 i reparació MR-5 al primer pis

Cales A (esquerra) i B (dreta) al segon pis